

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
ФАКУЛЬТЕТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ
КАФЕДРА ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ**

«МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА ЗА ФАХОМ»

**ДЕРЖАВНА АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ**

здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня
вищої освіти освітньо-професійної
програми 251 «Державна безпека»
Спеціалізація – Організація
забезпечення державної безпеки
підрозділами Національної гвардії
України
Вауліна Олександра Андрійовича
Науковий керівник:
Галай Вікторія Олександрівна
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри забезпечення
державної безпеки

Магістерська робота захищена
з оцінкою _____
«_____» _____ 20__ р.

АНОТАЦІЯ

Ваулін Олександр «Державна антикорупційна політика України в сучасних умовах». – Рукопис.

Магістерська робота за спеціальністю 251 «Державна безпека» – Київський інститут Національної гвардії України, Київ, 2026.

Магістерська робота присвячена комплексному дослідженню сучасного стану державної антикорупційної політики України та умов її реалізації в період воєнного стану, цифрової трансформації та підготовки до післявоєнної відбудови. Визначено, що ефективна протидія корупції є ключовою передумовою стійкості державного управління, забезпечення довіри громадян до влади та виконання міжнародних зобов'язань України. Проаналізовано інституційну архітектуру антикорупційної політики, оцінено роботу НАБУ, САП, ВАКС, НАЗК і ДБР, визначено проблеми координації, незалежності, кадрового забезпечення та цифрової сумісності між органами.

У роботі розкрито теоретичні засади антикорупційної політики, її правову та інституційну природу, понятійний апарат, а також сучасні методи запобігання та виявлення корупційних ризиків. Проведено аналіз стану корупції в Україні у 2022–2025 рр., виявлено особливості розвитку корупційних загроз у контексті воєнних і кризових умов. Окрему увагу приділено цифровим інструментам контролю – електронним реєстрам, відкритим даним, системам публічних закупівель, алгоритмам ризик-аналізу, автоматизованим механізмам перевірки декларацій та цифровому нагляду за рішеннями посадових осіб.

Сформовано авторське бачення вдосконалення державної антикорупційної політики, що включає розвиток цифрової інфраструктури, інтеграцію державних реєстрів, посилення ролі громадських організацій і журналістських розслідувань, розширення міжнародного моніторингу, підвищення інституційної автономії антикорупційних органів і впровадження превентивно-прогностичних аналітичних підходів. Обґрунтовано стратегічні

напрями посилення прозорості та підзвітності державного сектору у сфері майбутньої відбудови країни.

Ключові слова: *державна антикорупційна політика, корупційні ризики, цифровізація, НАБУ, САП, ВАКС, НАЗК, громадський контроль, міжнародний нагляд, публічне управління, відбудова.*

ABSTRACT

Vaulin Oleksandr

«State Anti-Corruption Policy of Ukraine in Modern Conditions». – Manuscript.

Master's Thesis in Specialty 251 "State Security" – Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine, Kyiv, 2025.

The master's thesis is devoted to a comprehensive study of the current state of Ukraine's state anti-corruption policy and the conditions of its implementation in the context of martial law, digital transformation, and preparation for post-war reconstruction. It is established that effective anti-corruption policy is a crucial prerequisite for strengthening public administration, fostering public trust, and ensuring Ukraine's compliance with international commitments. The institutional framework of anti-corruption policy is analyzed, with particular attention to the functioning of NABU, SAPO, the High Anti-Corruption Court, NACP, and the State Bureau of Investigations, as well as the issues of coordination, independence, staffing, and digital interoperability.

The thesis outlines the theoretical foundations and legal nature of anti-corruption policy, conceptual definitions, and modern methods of corruption prevention and risk detection. It examines the state of corruption in Ukraine during 2022–2025 and highlights the evolution of corruption threats under war-related and crisis conditions. Special attention is paid to digital control instruments, including electronic registers, open data systems, public procurement platforms, automated

declaration verification tools, risk-analysis algorithms, and digital oversight mechanisms.

The author proposes a model for improving the state anti-corruption policy of Ukraine, which includes the development of digital infrastructure, deeper integration of public registers, strengthening the role of civil society and investigative journalism, expanding international monitoring, enhancing the autonomy of anti-corruption institutions, and introducing preventive and predictive analytical tools. Strategic directions for increasing transparency and accountability in the public sector, especially in the context of forthcoming national reconstruction, are substantiated.

Keywords: state anti-corruption policy, corruption risks, digitalization, NABU, SAPO, HACC, NACP, civil society oversight, international monitoring, public administration, reconstruction.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. Теоретико-правові засади сучасної державної антикорупційної політики.....	9
1.1. Поняття, сутність та основні принципи антикорупційної політики держави	9
1.2. Нормативно-правове регулювання та міжнародні стандарти у сфері протидії корупції.....	23
Висновки до розділу 1	41
РОЗДІЛ 2. Інституційний механізм реалізації державної антикорупційної політики	44
2.1. Система органів державної влади, що реалізують антикорупційну політику.....	44
2.2. Роль громадянського суспільства та міжнародних організацій у системі антикорупційного контролю.....	58
Висновки до розділу 2.....	64
РОЗДІЛ 3. Вдосконалення антикорупційної політики: цифровізація та післявоєнна відбудова.....	68
3.1. Оцінка сучасного стану корупції в Україні та ефективності заходів протидії	68
3.2. Шляхи підвищення ефективності державної антикорупційної політики: використання міжнародного досвіду та цифрових інструментів	84
Висновки до розділу 3.....	97
ВИСНОВКИ.....	101
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ.....	104

ВСТУП

Сучасний етап розвитку української державності характеризується необхідністю посилення прозорості, підзвітності та цифрової стійкості системи публічного управління, що зумовлює підвищену увагу до проблеми корупції та ефективності державної антикорупційної політики. В умовах воєнного стану, зростання обсягів міжнародної допомоги та початку масштабних процесів майбутньої відбудови корупційні ризики набувають нових форм і проявів, що актуалізує потребу в теоретичному переосмисленні інституційної архітектури антикорупційної системи та оцінці результативності існуючих механізмів протидії. Проблемність теми полягає в тому, що, попри наявність розвиненої інституційної структури – НАБУ, САП, ВАКС, НАЗК та інших органів – рівень корупції залишається значним, а окремі сфери публічної влади демонструють слабкість механізмів запобігання, контролю та відповідальності. Додаткову складність становить недостатній рівень цифрової інтегрованості органів влади, нерівномірна реалізація антикорупційних стандартів, а також вплив політичних рішень на незалежність ключових суб'єктів.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблема корупції вивчалася в працях українських і зарубіжних дослідників, які розглядали її як соціальне, політичне, правове та інституційне явище. У наукових роботах представлено моделі антикорупційної політики, підходи до оцінки її ефективності, методи цифрового контролю, питання незалежності антикорупційних органів, роль міжнародних інституцій та громадськості. Важливими для даної роботи є рекомендації GRECO, стандарти UNODC, дослідження вітчизняних експертних центрів, а також положення антикорупційних стратегій України 2020–2025 років. Законодавча база, що охоплює Закон України «Про запобігання корупції», Кримінальний кодекс України, законодавство про державний контроль, доступ до публічних даних та цифрові реєстри, формує важливе підґрунтя для наукового аналізу. Попри значну кількість досліджень, недостатньо вивченою залишається проблема взаємодії інституцій у період

воєнних і післявоєнних трансформацій, а також практичні механізми цифровізації антикорупційної політики у сфері майбутньої відбудови країни.

Об'єктом дослідження виступає антикорупційна політика держави як система інституцій, процедур і управлінських рішень, що спрямовані на попередження, виявлення та подолання корупційних проявів. Предмет дослідження становлять особливості інституційного механізму реалізації антикорупційної політики України в умовах цифрової трансформації й підготовки до післявоєнної відбудови.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні напрямів удосконалення інституційного та цифрового механізмів антикорупційної політики України з урахуванням сучасних викликів та потреб майбутнього відновлення держави.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**:

1. встановити сучасний стан корупційних ризиків та оцінити результативність наявних антикорупційних інститутів;
2. визначити структурні проблеми інституційної взаємодії суб'єктів антикорупційної політики;
3. обґрунтувати ключові напрями цифровізації антикорупційної діяльності;
4. уточнити роль міжнародного та громадського контролю у формуванні стійких антикорупційних стандартів;
5. розробити пропозиції щодо підвищення ефективності антикорупційної політики України у сфері повоєнної відбудови.

Методологічною основою дослідження є системний, інституційний і структурно-функціональний підходи, що дозволяють оцінити антикорупційну політику як комплекс взаємопов'язаних інституцій та процесів. Використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння й узагальнення для визначення тенденцій розвитку антикорупційної системи та виявлення проблем її функціонування. Методи логіко-правового аналізу застосовано під час оцінки законодавства й міжнародних стандартів, а метод контент-аналізу

– для опрацювання статистичних даних НАБУ, НАЗК та ВАКС. Практична користь методів проявляється у можливості комплексного погляду на цифрові інструменти держави та оцінки їхнього впливу на прозорість публічного управління.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що у роботі удосконалено підхід до аналізу інституційної взаємодії антикорупційних органів, конкретизовано роль цифрових систем у формуванні превентивних інструментів запобігання корупції, запропоновано модель інтеграції громадського та міжнародного контролю в єдину систему нагляду, а також аргументовано необхідність створення спеціалізованої цифрової платформи моніторингу повоєнної відбудови. Одержав подальший розвиток напрям дослідження щодо використання аналітичних алгоритмів, що забезпечують раннє виявлення ризикових управлінських рішень.

Структура роботи зумовлена логікою досягнення поставленої мети і складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Поняття, сутність та основні принципи антикорупційної політики держави

Антикорупційна політика держави посідає центральне місце у системі сучасного державного управління та є одним із ключових чинників забезпечення верховенства права, стабільності суспільно-політичних відносин і довіри громадян до інститутів влади. У світовій та національній науковій думці корупція визначається як складне соціально-правове явище, що поєднує правопорушення, моральні відхилення та економічні викривлення, створюючи серйозну загрозу демократичному розвитку та національній безпеці. У цьому контексті антикорупційна політика трактується не лише як сукупність правових норм, а й як системний комплекс організаційних, інституційних та соціальних заходів, спрямованих на попередження, виявлення та подолання проявів корупційної діяльності.

Сутність антикорупційної політики полягає у формуванні збалансованого механізму взаємодії державних органів, громадянського суспільства та міжнародних інституцій, спрямованого на зменшення умов, які породжують і підтримують корупційні практики. Вона має інтегративний характер, оскільки охоплює не лише правову сферу, а й економічні, політичні та морально-етичні засади розвитку суспільства. Особливого значення набувають принципи, на яких базується антикорупційна політика: верховенство права, прозорість, невідворотність покарання, превентивність, а також комплексність та узгодженість дій усіх суб'єктів протидії корупції.

Антикорупційна політика держави відображає специфіку соціально-політичних процесів і виступає важливою умовою функціонування системи публічного управління. Як підкреслюють Н.В. Гришина та К.В. Ростовська, «актуальним є висвітлення змісту та сутності державної антикорупційної

політики як адміністративно-правової категорії, поняттям якої охоплюються комплекс інститутів: державно-правовий та владно-розпорядчий, механізм розроблення та втілення адміністративних рішень, взаємодії органів державної влади та громадянського суспільства» [12, с. 31]. Такий підхід дозволяє бачити антикорупційну політику не як суто правову категорію, а як інтегративне явище, що поєднує політичні, управлінські та соціальні аспекти. Саме через таку багатогранність вона стає предметом дослідження не лише юристів, а й політологів, соціологів та фахівців у сфері державного управління.

Визначення політики у загальнонауковому значенні допомагає зрозуміти і її специфічні прояви у сфері протидії корупції. Зазначається, що політика – це інституційовані владні відносини, спрямовані на відтворення суспільного порядку згідно з визначеними цінностями та ідеями. Якщо застосувати це визначення до антикорупційної політики, то йдеться про систематизовану діяльність держави, спрямовану на створення такого порядку, у якому умови для корупційних дій мінімізовані, а відповідальність за правопорушення є невідворотною. Антикорупційна політика, таким чином, інтегрує правові засоби, організаційні рішення, механізми контролю та соціальні стандарти, які формують нову правову культуру у суспільстві.

У контексті адміністративного права антикорупційна політика розглядається як категорія, що має всі ознаки фундаментального поняття, сформованого в результаті узагальнення знань про управлінські відносини. Як зазначається у літературі, «адміністративно-правова категорія має такі ознаки: за змістом це форма теоретичного мислення, наукова абстракція; оформлена як загальне та фундаментальне поняття; характеризує закономірні зв'язки й відношення, врегульовані адміністративним правом» [12, с. 32]. Такий підхід дає змогу аналізувати антикорупційну політику не тільки у прикладному аспекті конкретних заходів, а й у системному – як основу правового регулювання управлінських відносин у сфері протидії корупції. Вона

відображає закономірності функціонування публічної влади, інтегруючи механізми контролю, превенції та покарання у єдиний процес.

Нормативно-правові акти сучасного етапу розвитку держави також формують власне бачення сутності антикорупційної політики. Зокрема, у Законі України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки» № 2322-IX закріплено, що засади антикорупційної політики реалізуються через Антикорупційну стратегію та відповідну державну програму її виконання, яка визначає комплекс заходів, показників ефективності, виконавців, строки та ресурси для досягнення поставлених цілей [38]. У цьому контексті антикорупційна політика постає як системно організована діяльність державних органів і органів місцевого самоврядування у взаємодії з іншими суб'єктами, спрямована на запобігання та протидію корупційним проявам. На підставі аналізу змісту зазначеного закону можна вважати, що державна антикорупційна політика є комплексом організаційно-правових, економічних, освітньо-виховних та інституційних заходів, що покликані створити дієву систему протидії корупції та усунути умови для її виникнення.

Питання цілей і завдань державної антикорупційної політики займає особливе місце у сучасних дослідженнях. Науковці зазначають, що вона покликана «усунути або блокувати причини та умови корупції, вдосконалити юридичну відповідальність за корупційні правопорушення, сформувані антикорупційну культуру та забезпечити зниження рівня корупції у всіх сферах суспільного життя» [12, с. 32-33]. У цьому формулюванні закладено як репресивний, так і превентивний потенціал політики. Вона одночасно має сприяти притягненню до відповідальності винних осіб і формуванню нового соціального стандарту поведінки, який унеможливилюватиме поширення корупційних практик у майбутньому. Отже, державна антикорупційна політика стає не лише реакцією на правопорушення, а й інструментом соціальної модернізації.

Узагальнюючи наукові підходи, можна стверджувати, що державна антикорупційна політика є багаторівневою системою заходів, яка реалізується публічною адміністрацією у взаємодії з громадянським суспільством. Вона передбачає «інтегровану взаємодію та координацію дій суб'єктів її формування та реалізації, спрямовану на впровадження організаційно-правових, інституціональних та ресурсних заходів щодо усунення причин та умов, що сприяють корупції» [12, с. 33]. У такій взаємодії виявляється сутність антикорупційної політики як адміністративно-правової категорії: вона не лише формально закріплює норми, а й визначає конкретні механізми їх практичної реалізації. Саме через взаємодоповнюваність і взаємозв'язок із діяльністю публічної адміністрації вона набуває ознак системного соціально-правового явища.

Державна антикорупційна політика посідає ключове місце в системі сучасного державного управління, оскільки її ефективність безпосередньо впливає на рівень доброчесності владних інститутів і довіру громадян до органів влади. Як зазначає О. Ганьба, «важливим стратегічним кроком у боротьбі з корупцією є формування продуманої державної антикорупційної політики, а також створення механізму якісної реалізації заходів такої політики» [8, с. 89]. Такий підхід демонструє, що антикорупційна політика не може обмежуватися декларативними намірами чи поодинокими діями, вона потребує системного характеру, який включає як законодавче закріплення принципів і цілей, так і їх практичну реалізацію через спеціалізовані інституції.

У науковому дискурсі поняття антикорупційної політики тлумачиться багатовимірно, проте аналіз її змісту дозволяє виокремити спільні риси. Вона характеризується системністю, послідовністю та стратегічною спрямованістю на зниження рівня корупції та усунення умов її виникнення. На думку О. Ганьби, державна антикорупційна політика – «це систематична, послідовна, цілеспрямована діяльність держави у тісній співпраці з органами місцевого самоврядування та суб'єктами громадянського суспільства, що полягає у

формуванні стратегічних положень і шляхів їх реалізації з метою запобігання корупції» [8, с. 92-93]. Це визначення підкреслює комплексний характер політики, у якій поєднуються правові, організаційні, економічні та виховні засоби, що створюють систему протидії корупційним діям.

Особливої уваги заслуговує той факт, що корупція в Україні, як підкреслює О. Ганьба, «належить до кризового типу, що зумовлено соціальною, політичною, економічною кризою в державі» [8, с. 88-89]. В умовах воєнного протистояння та інтеграційних процесів у європейський простір корупція становить реальну загрозу національній безпеці та перешкоджає ефективному функціонуванню сектору безпеки й оборони. Такий контекст зумовлює особливе навантаження на антикорупційну політику, адже вона повинна не лише знижувати рівень корупційних практик, а й зміцнювати інституційну спроможність держави та забезпечувати верховенство права.

Державна антикорупційна політика у сучасному науковому дискурсі трактується як особливий різновид правової політики, спрямований на формування нормативної та інституційної архітектури взаємодії держави і суспільства. Її метою виступає мінімізація корупційних ризиків та усунення причин їх виникнення, що узгоджується із завданнями правової держави і демократичного врядування. Як підкреслюють О.С. Передерій та Є.І. Григоренко, в умовах української державності «корупція ствердилася не лише як чинник істотного гальмування реформ у сфері економіки і державного управління, а й серйозна перешкода на шляху розвитку інститутів громадянського суспільства, реальна загроза для успіху процесів європейської і євроатлантичної інтеграції» [35, с. 83]. Така характеристика окреслює корупцію як феномен кризового типу, що вимагає від антикорупційної політики переосмислення та стратегічного оновлення, а також включення до системи гарантій національної безпеки.

У працях акцентується на тому, що антикорупційна політика повинна розглядатися не лише крізь призму правозастосування, а й як програмний

інструмент захисту базових публічних цінностей. Автори наголошують, що «на внутрішньодержавному рівні корупція стала, фактично, однією із найбільших загроз національній безпеці України» [35, с. 83]. Така постановка проблеми інтегрує антикорупційні заходи до ширшої доктрини публічної безпеки, де домінує логіка захисту прав людини, конституційного ладу та стабільності демократичних інститутів. Відтак антикорупційна політика набуває характеристик системної програми забезпечення суспільства, що поєднує юридичні, політичні та організаційні засоби у межах концепції «нульової толерантності» до корупції.

Ключовим внеском О.С. Передерій та Є.І. Григоренко є розробка категорії «антикорупційна безпека» як перспективного інституту правової політики держави. Вчені пропонують її визначати як «стан захищеності національних інтересів України від використання визначеним антикорупційним законодавством колом суб'єктів наданих їм службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди...» [35, с. 82]. Така дефініція підкреслює безпековий вимір антикорупційної політики, зміщуючи акценти з карального підходу на превентивне управління ризиками. Ідея антикорупційної безпеки дозволяє розглядати політику не лише як набір заходів, а як системну практику забезпечення від корупційних загроз, що інтегрується в архітектуру національної безпеки поряд із воєнною, економічною чи інформаційною безпекою.

Окрему увагу автори приділяють критичному аналізу регуляторного потенціалу чинної Антикорупційної стратегії. Вони підкреслюють, що її положення «не дозволяють створити повноцінні правові умови для забезпечення суспільства від небезпеки корупції» [35, с. 85]. На їхню думку, мета документа сформульована надто загально і не відображає пріоритетності захисту системоутворюючих соціально-правових цінностей. У цьому контексті наголошується на необхідності підпорядкувати стратегічні завдання політики категорії безпеки, що узгоджується з нормами Закону України «Про

національну безпеку України». Загалом, антикорупційна політика трансформується у різновид безпекової політики, а її ефективність має вимірюватися здатністю усувати загрози та зміцнювати інституційну стійкість.

У дослідженні також окреслено організаційні недоліки алгоритму реалізації Антикорупційної стратегії. О.С. Передерій та Є.І. Григоренко наголошують, що «реалізація положень Антикорупційної стратегії розрахована, здебільшого, на площину управлінських відносин кількох владних суб'єктів, умовний поділ політичної відповідальності за її виконання» [35, с. 86.] Підхід, на їхню думку, ускладнює досягнення практичних результатів і знижує рівень суспільної довіри. Звідси впливає аргументація на користь концентрації політичної відповідальності за реалізацію антикорупційної політики у руках Президента України як гаранта національної безпеки. Подібна пропозиція не заперечує ролі парламентського контролю чи незалежності спеціалізованих органів, проте встановлює чіткішу ієрархію відповідальності.

Значущим є й міжнародно-правовий вимір обґрунтування антикорупційної безпеки. Автори нагадують, що відповідно до Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити «утвердження верховенства права та укріплення інституцій усіх рівнів задля гарантування боротьби з корупцією» [35, с. 87]. У цьому зв'язку інтеграція інституту антикорупційної безпеки в національне законодавство виглядає як засіб гармонізації внутрішньої політики з європейськими стандартами. Такий крок сприятиме зміцненню довіри міжнародних партнерів, мобілізації зовнішніх ресурсів та посиленню внутрішньої легітимності антикорупційних заходів.

Державна антикорупційна політика в сучасному українському науковому дискурсі набуває трактування як окрема складова державного управління, що визначає пріоритети розвитку суспільства, підзвітність інституцій та гарантії захисту прав громадян. К.М. Наумчук пропонує

розглядати її як «сукупність державно-управлінських цілей, заходів, рішень, напрямів діяльності в сфері запобігання, протидії та боротьби з корупцією та порядку їх реалізації» [27, с. 156]. Таке визначення поєднує юридичний та управлінський аспекти, що дозволяє сформулювати цілісне бачення політики не лише як сукупності декларацій чи формальних обмежень, а як інструмента реального управління суспільними процесами. Особливу увагу авторка акцентує на необхідності врахування інституційного підходу, завдяки якому політика здатна охоплювати усі ключові сфери державного життя та забезпечувати їхній захист від корупційних ризиків.

Аналізуючи міжнародний контекст, К.М. Наумчук посилається на Цілі сталого розвитку, затверджені Генеральною асамблеєю ООН, зокрема на Ціль 16, де визначено завдання щодо «істотного скорочення масштабів корупції та хабарництва в усіх її сферах» [27, с. 156]. Підкреслюється, що антикорупційна політика України є складовою частиною глобальних зобов'язань, а її ефективність безпосередньо впливає на легітимність держави у міжнародному співтоваристві. На рівні внутрішньої реалізації антикорупційні заходи розглядаються як фактор не лише правової, а й національної безпеки, оскільки корупція підриває стійкість демократичних інститутів і створює додаткові загрози для економічного розвитку.

Особливої уваги заслуговує періодизація становлення антикорупційної політики, запропонована дослідницею. Вона виокремлює чотири етапи: «етап зародження державної антикорупційної політики (1991–1995 рр.); етап становлення та формування загальних положень (1996–2003 рр.); етап первинної імплементації міжнародних підходів (2004–2014 рр.); етап розвитку інституційного забезпечення та активізації подальшої імплементації міжнародних підходів (2015 р. – дотепер)» [27, с. 160]. Вказана схема дозволяє зрозуміти еволюцію української моделі: від фрагментарних і декларативних заходів початкового періоду до комплексного інституційного оформлення сучасного етапу. Періодизація підкреслює зростання ролі міжнародних

стандартів та інтеграційних процесів, які визначають зміст національної політики у сфері протидії корупції.

В українській науковій традиції зустрічається низка визначень антикорупційної політики, які наголошують на різних її аспектах. Зокрема, вона трактується як «напрям узгоджених дій держави і суспільства щодо усунення (мінімізації) причин і умов, які породжують корупцію» або як «передбачений законами та підзаконними нормативно-правовими актами комплекс правових, економічних, освітніх, виховних, організаційних та інших заходів» [27, с. 158]. Проте К.М. Наумчук слушно зауважує, що подібні підходи часто позбавлені достатнього державно-управлінського підґрунтя. Саме тому вона пропонує розглядати антикорупційну політику не лише як набір заходів, а як частину системи управління розвитком країни, що спирається на ціннісні цілі, правові механізми та інституційні гарантії.

Антикорупційна політика в сучасних умовах визначається як цілісна система заходів, у якій поєднуються правові, організаційні та суспільні інструменти. На думку Н.В. Глущенко, вона має такі ознаки, як «комплексний характер, системність та послідовність; держава в особі органів публічної адміністрації є ключовим суб'єктом її реалізації; взаємодія з громадськістю є її важливою складовою; основна її мета – запобігання, зниження рівня корупції, виявлення її проявів, усунення умов, що їй сприяють» [11 с. 349]. Така характеристика окреслює політику не як суто формально-правову конструкцію, а як інтегровану модель публічного управління, що передбачає партнерство між державою та суспільством у протидії корупції.

Важливим аспектом є історична періодизація становлення антикорупційної політики. Н.В. Глущенко підкреслює, що її структурні елементи формувалися поетапно: «зародження антикорупційної політики у 1991–1995 рр.; становлення та формування загальних положень (1996–2003 рр.); первинна імплементація міжнародних підходів (2004–2014 рр.); розвиток інституційного забезпечення та подальша імплементація міжнародних підходів (2015 р. – до сьогодні)» [11, с. 351]. Такий поділ дозволяє виявити

динаміку трансформацій: від декларативних намірів початкового етапу до інституціоналізації спеціалізованих органів і формування стратегічних документів. Періодизація одночасно демонструє поступове зростання впливу міжнародних стандартів, що стало визначальним чинником для сучасної моделі антикорупційної політики.

Разом із досягненнями, політика стикається з низкою викликів, які стримують її ефективність. Зокрема, йдеться про «недостатню інституційну спроможність антикорупційних органів; корупцію в судовій системі; слабкий рівень залучення громадськості; недосконалість антикорупційного законодавства; необхідність урахування викликів воєнного часу та поствоєнної розбудови» [11, с. 351–352]. У такій оцінці простежується акцент на системних проблемах: поєднання слабкості державних інститутів з політичним тиском та недостатньою довірою суспільства. Відповідно, перспективи удосконалення політики безпосередньо пов'язані з розбудовою інституційної стійкості, а також із закріпленням прозорих механізмів підзвітності.

Особливу увагу дослідниця приділяє необхідності підвищення стійкості антикорупційної системи у поствоєнний період. Вона підкреслює ризик «відкату реформ після припинення міжнародної підтримки» [11, с. 353]. Така позиція акцентує на проблемі залежності внутрішніх змін від зовнішнього тиску партнерів, що є типовою для сучасної України. Справжня ефективність антикорупційної політики, отже, визначатиметься не лише відповідністю міжнародним вимогам, а й здатністю держави створити механізми самопідтримки та культурного закріплення доброчесності.

Аналіз підходу Н.В. Глущенко дозволяє інтерпретувати антикорупційну політику як багаторівневий процес, що включає інституційну розбудову, правову деталізацію, культурні зрушення та інтеграцію в систему національної безпеки. Попри наявні досягнення, ключові виклики вказують на потребу у зміцненні довіри суспільства, посиленні незалежності органів та унеможливленні політичного тиску. Водночас перспектива полягає у

формуванні внутрішньо стійкої моделі, здатної функціонувати незалежно від масштабів зовнішньої підтримки.

Національна антикорупційна політика в інтерпретації А. Новак постає як складний багаторівневий феномен, що інтегрує правові, організаційні, управлінські та культурно-ціннісні компоненти у систему публічного управління. Автор акцентує увагу на тому, що антикорупційна політика «нерозривно пов'язана з тенденціями та основними чинниками розвитку державотворення, власне розбудовою системи державного управління, формалізацією комплексу загроз становленню української держави» [31, с. 62]. Таким чином, вона не зводиться виключно до боротьби з корупцією як правопорушенням, а розглядається як інтегральний фактор демократизації та модернізації держави.

Значну увагу А. Новак приділяє концептуальному наповненню дефініції «національна антикорупційна політика». Виходячи з інституціонального підходу, він визначає її як «систему передбачених нормативно-правовими актами організаційно-правових, адміністративних, економічних, освітньо-виховних, культурних та інших заходів, що ініціюються, формалізуються та реалізуються органами публічної влади та громадськістю з метою виявлення, припинення корупційних правопорушень і сприяють реалізації прав і законних інтересів фізичних, юридичних осіб та держави» [31, с. 65]. Це визначення підкреслює інтегративність політики, її орієнтованість на мінімізацію корупційних ризиків і формування стійкої архітекtonіки управління.

У науковій доктрині, за А. Новак, виділяються кілька підходів до осмислення антикорупційної політики: сутнісний, політико-адміністративний, міжнародно-правовий, економіко-правовий, функціональний та інституціональний, серед яких визначальним є останній, оскільки він розглядає політику як взаємодію уповноважених суб'єктів щодо впровадження структурно-функціональних та ресурсних засад протидії корупції [31, с. 64]. Водночас підкреслено, що відсутність єдиного концепту

НАП створює ризик другорядності цієї політики у системі державного управління, тоді як її системне закріплення є умовою збереження суверенітету, ефективності влади та стабільності держави [с. 46].

Антикорупційна політика України у сучасному науковому дискурсі розглядається як комплексний і багаторівневий феномен, що охоплює правові, управлінські, соціальні та культурні виміри. Н. Корчак слушно наголошує, що «корупція завдає серйозної шкоди демократичній структурі суспільства та є однією з головних загроз національній безпеці» [20, с. 13]. У такій перспективі антикорупційна політика набуває значення не лише секторальної діяльності окремих органів чи механізму юридичної протидії правопорушенням, а й цілісної системи забезпечення конституційного ладу та правопорядку. Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що державна антикорупційна політика в Україні з моменту її становлення формувалася як відповідь на виклики демократизації державотворчих процесів, інтеграції до європейського правового простору та захисту базових цінностей національної безпеки.

Дослідниця наголошує, що ефективність протидії корупції безпосередньо залежить від трьох взаємопов'язаних факторів: «якості антикорупційного законодавства, функціональної спроможності антикорупційних інституцій та доброчесності поведінки публічної особи» [20, с. 13]. Це означає, що антикорупційна політика в сучасних умовах не може обмежуватися лише прийняттям формальних нормативних актів, а повинна ґрунтуватися на реальному функціонуванні ефективних інституцій та на стійкому культурному середовищі нетерпимості до корупції. З одного боку, держава виступає головним суб'єктом формування і реалізації політики, з іншого – ключовим чинником її результативності є громадянське суспільство, яке забезпечує суспільний контроль, моніторинг і формування колективної антикорупційної культури.

У працях Н. Корчак простежується тенденція розширення функціонального змісту антикорупційної політики, яка в умовах воєнного

стану почала сприйматися як елемент загальнонаціональної безпекової стратегії. Показовою є позиція, відповідно до якої корупція в умовах війни розглядається «як форма тероризму» [20, с. 14], оскільки вона послаблює обороноздатність держави, руйнує довіру суспільства до влади та створює додаткові загрози для демократичного розвитку. У такому контексті протидія корупції вже не є виключно правовим або управлінським завданням, а перетворюється на питання виживання державності. Саме тому акцент робиться на системності та комплексності заходів, що мають інтегрувати правові, інституційні, економічні та інформаційні механізми.

Антикорупційна політика, на думку Н. Корчак, набуває ефективності тоді, коли поєднує правові інструменти та механізми громадянського контролю. У цьому сенсі до найкращих практик належать цифрові проєкти, що забезпечують прозорість публічних фінансів та діяльності органів влади. Електронні системи «Prozorro» та «Prozorro.Продажі» стали своєрідними маркерами якісних змін у публічному управлінні: їхній девіз «Усі бачать усе» реалізує принцип повної прозорості у сфері закупівель і приватизації [20, с. 14]. Вони довели здатність мінімізувати корупційні ризики, створивши умови для відкритого доступу до інформації та конкурентності процесів. Водночас розвиток електронного декларування та функціонування Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення, забезпечив створення базових елементів цифрової інфраструктури, яка підвищує підзвітність і формує атмосферу нетерпимості до зловживань владою.

Особливу увагу дослідниця приділяє принципам, на яких має базуватися сучасна антикорупційна стратегія. До них належать законність, прозорість, підзвітність, інституційна спроможність та участь громадянського суспільства. Вони утворюють нормативно-ціннісний фундамент, що визначає ефективність усієї політики. Зокрема, підкреслюється, що без активної громадської участі будь-які реформи залишаються декларативними, а правові механізми втрачають практичну дієвість [с. 14]. Відтак взаємодія держави та суспільства має ґрунтуватися на інституціалізованих формах партнерства,

серед яких громадські ради при антикорупційних органах, незалежні аудити стратегічно важливих секторів економіки, системний моніторинг прозорості використання публічних ресурсів.

У висновку, концепція антикорупційної політики, яку розвиває Н. Корчак, інтегрує два базові виміри: внутрішньодержавний, що забезпечує стабільність і довіру до інститутів влади, та міжнародний, орієнтований на виконання євроінтеграційних зобов'язань та імплементацію стандартів верховенства права. Вона показує, що ефективність цієї політики визначається не лише наявністю законів чи інституцій, а й здатністю держави і суспільства досягати синергії у протидії корупції. Лише за умов гармонійного поєднання правових норм, інституційної спроможності та суспільної нетерпимості до корупційних практик антикорупційна стратегія може виконувати свою ключову функцію – бути основою національної безпеки та гарантією демократичного розвитку.

Отже, на основі проаналізованих наукових праць антикорупційну політику доцільно розглядати як систематичну, послідовну та цілеспрямовану діяльність держави у взаємодії з інститутами громадянського суспільства, спрямовану на формування стратегічних положень, нормативних і організаційних механізмів запобігання корупції, виявлення та припинення її проявів, усунення причин і умов, що її породжують, а також на розвиток антикорупційної культури та забезпечення публічної доброчесності. Сутність такої політики полягає у поєднанні правових, інституційних, економічних, освітньо-виховних та культурних засобів, що створюють стійку інфраструктуру мінімізації корупційних ризиків і гарантують захист національних інтересів та демократичних цінностей. Принципами антикорупційної політики слід вважати верховенство права, комплексність та системність заходів, прозорість і підзвітність органів влади, невідворотність відповідальності за корупційні діяння, участь громадянського суспільства в контролі та реалізації політики, а також орієнтацію на превентивність і

формування нульової толерантності до корупції як ключового соціального стандарту.

1.2. Нормативно-правове регулювання та міжнародні стандарти у сфері протидії корупції

Розгляд нормативно-правового регулювання та міжнародних стандартів у сфері протидії корупції є важливою складовою дослідження антикорупційної політики держави. Саме правова база визначає зміст, межі та інституційний механізм реалізації заходів із запобігання і протидії корупції, забезпечує узгодженість діяльності органів публічної влади та формує основу для ефективної взаємодії з громадянським суспільством. У цьому контексті важливим є врахування міжнародних зобов'язань України, оскільки сучасні стандарти протидії корупції вироблені у межах Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи та Європейського Союзу, виступають орієнтиром для адаптації національного законодавства до європейських і глобальних практик. Аналіз нормативних актів дозволяє виявити як еволюцію вітчизняного антикорупційного законодавства, так і ключові проблеми його узгодження з міжнародними підходами. Такий підхід створює підґрунтя для комплексного розуміння сучасного стану правового регулювання протидії корупції та визначення перспектив його вдосконалення.

Конституція України становить базовий фундамент для побудови всієї системи антикорупційного законодавства та формування державної політики у цій сфері. Її положення визначають принципи, на яких ґрунтується протидія корупції: верховенство права, прозорість, підзвітність та відповідальність публічної влади перед суспільством. Так, у статті 3 Конституції закріплено, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю», що задає пріоритет для усіх видів державної політики, включаючи антикорупційну [20]. Протидія

корупції в цьому контексті постає не лише як технічний інструмент управління, а як гарантія реалізації та захисту основоположних прав людини.

Особливе значення має стаття 19 Конституції, яка прямо встановлює, що «органи державної влади та їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і законами України» [20]. Така норма закладає основи превенції зловживань владними повноваженнями, оскільки будь-яке перевищення чи відхилення від встановлених процедур може бути кваліфіковане як правопорушення. Саме з цієї статті випливає одна з ключових ознак антикорупційної політики – обмеження дискреційних повноважень і чітке окреслення правових меж діяльності чиновників.

Стаття 38 гарантує громадянам право «брати участь в управлінні державними справами та доступ до державної служби, що створює передумови для залучення громадянського суспільства до контролю над владними структурами» [20]. Це положення знаходить своє подальше відображення в сучасному антикорупційному законодавстві, зокрема в нормах щодо участі громадських організацій у розробленні антикорупційних стратегій і програм. Подібні механізми спрямовані на посилення підзвітності держави та формування середовища, в якому корупційні ризики мінімізуються завдяки громадському нагляду.

Конституційна вимога прозорості діяльності державних органів проявляється у статті 40, яка гарантує право громадян «направляти звернення та отримувати на них обґрунтовані відповіді у встановлений законом строк» [20]. Це положення лягло в основу сучасних норм антикорупційного законодавства щодо доступу до публічної інформації, які забезпечують відкритість даних про діяльність органів влади, декларації посадових осіб та фінансові операції державних підприємств. Прозорість розглядається як один із найефективніших превентивних механізмів у протидії корупції, оскільки зменшує можливість приховування незаконних дій.

Важливо відзначити і статтю 62 Конституції, яка закріплює принцип «презумпції невинуватості» [20]. У контексті антикорупційної політики ця норма є балансом між потребою жорсткої протидії корупції та захистом прав людини. Її зміст вимагає, щоб усі антикорупційні заходи були реалізовані в межах правових процедур, із дотриманням прав обвинувачених і справедливого судового розгляду. Саме тут закладено засадничий принцип верховенства права, який відрізняє антикорупційні інструменти демократичної держави від репресивних практик.

Аналізуючи взаємозв'язок Конституції та спеціальних законів у сфері протидії корупції, варто звернути увагу на те, що більшість сучасних нормативних актів фактично деталізують та конкретизують конституційні приписи. Так, Закон України «Про запобігання корупції» № 1700-VII безпосередньо розвиває положення статей 19 та 40, закріплюючи механізми декларування доходів посадовців, правила врегулювання конфлікту інтересів та процедури забезпечення доступу до публічної інформації. Аналогічно, Кримінальний кодекс України у статтях 364–369-2 встановлює відповідальність за зловживання владою, хабарництво, незаконне збагачення, що впливають із базового конституційного припису про заборону зловживань службовим становищем [23].

Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII утворює основу сучасної системи нормативного регулювання у сфері протидії корупції, закріплюючи як понятійний апарат, так і інституційні механізми її реалізації [37]. Його ухвалення стало переломним моментом у правовій політиці держави, оскільки попередні спроби кодифікації антикорупційного законодавства відзначалися фрагментарністю та відсутністю комплексності. Документ фактично виконує функцію кодифікованого акта, який охоплює і превентивні заходи, і правила поведінки посадових осіб, і процедурні гарантії прозорості публічного управління. Значення закону полягає у його здатності не лише формалізувати певні вимоги, але й створити цілісну архітектуру антикорупційної політики, яка

узгоджується з міжнародними стандартами, зокрема положеннями Конвенції ООН проти корупції та Кримінальної конвенції Ради Європи.

У статті 1 Закону закладено основи правового тезауруса антикорупційної діяльності, визначено такі ключові категорії, як «корупція», «корупційне правопорушення», «правопорушення, пов'язане з корупцією», «потенційний та реальний конфлікт інтересів» [37]. Така дефінітивна база виконує методологічну функцію, оскільки уніфікує правозастосування та запобігає довільному тлумаченню термінів у судовій практиці. Підкреслюється, що визначення корупції включає не лише отримання неправомірної вигоди, але й використання повноважень всупереч інтересам служби, що дозволяє віднести до корупційних практик ширший спектр поведінки посадових осіб. Введення понять потенційного та реального конфлікту інтересів формує теоретичну і практичну основу для запобігання ситуаціям, коли особисті інтереси чиновника можуть вплинути на прийняття рішень. Такий підхід наближує українське законодавство до стандартів *risk-based governance*, де увага акцентується не лише на фактичному правопорушенні, а й на запобіганні ризикам його виникнення.

Широке коло суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства, визначене у статті 3 [37]. Окрім класичних державних службовців, до нього віднесені посадові особи місцевого самоврядування, військовослужбовці, судді, прокурори, а також керівники державних підприємств та інші категорії, які здійснюють функції держави чи місцевого самоврядування. Подібне розширення об'єкта регулювання свідчить про намагання законодавця охопити всі сегменти публічного сектору та усунути можливі «білі плями», де відсутній належний контроль. У цьому вбачається принцип системності та універсальності, що забезпечує охоплення усіх інституцій, здатних бути носіями корупційних ризиків. Науковці зазначають, що саме така інклюзивність є однією з передумов ефективності національної антикорупційної політики, адже дозволяє мінімізувати простір для ухилення від регулятивних обмежень.

Суттєвий сегмент закону присвячений етичним стандартам та обмеженням у діяльності посадових осіб. У статті 22 закріплюється заборона «використання службових повноважень чи свого становища в приватних інтересах», яка формує основу для профілактики конфлікту інтересів [37]. Стаття 23 визначає чіткі правила щодо отримання подарунків, встановлюючи граничну вартість дозволених дарунків та заборону отримувати їх у зв'язку з виконанням службових повноважень [37]. У статті 25 запроваджується заборона на сумісництво та суміщення з іншими видами діяльності, що усуває передумови для зрощування бізнесових та владних інтересів [37]. Сукупність цих норм відображає принцип несумісності приватного інтересу із публічною службою та спрямована на формування культури доброчесності.

Механізми врегулювання конфлікту інтересів, визначені у статтях 28–31, деталізують процедури попередження та усунення таких ситуацій [37]. Серед них передбачено повідомлення про конфлікт інтересів, усунення від виконання завдань, переведення на іншу посаду, а також зовнішній контроль. Особливістю українського регулювання є поєднання індивідуальної відповідальності посадовця із інституційними гарантіями контролю з боку органів влади. Такий підхід дозволяє створити багаторівневу систему моніторингу та знижує імовірність прийняття упереджених рішень. У науковій доктрині акцентується, що врегулювання конфлікту інтересів у цьому законі має характер структурного запобіжника, що інтегрується в загальну систему державної служби і формує її доброчесність.

Важливим компонентом закону є фінансовий контроль, що регламентується статтями 45–52 [37]. Відповідно до них посадові особи зобов'язані подавати декларації про доходи, витрати та майновий стан. Особливе значення має положення про «моніторинг способу життя» (ст. 51), що дозволяє виявляти невідповідності між офіційними доходами та фактичними витратами [37]. Такий механізм підвищує прозорість діяльності державних службовців і є ефективним інструментом запобігання незаконному збагаченню. Публічність декларацій, забезпечена функціонуванням

відкритого реєстру, відповідає принципам доступу до інформації та створює умови для широкого громадського контролю. Наукові дослідження доводять, що саме фінансова прозорість є одним із найефективніших превентивних засобів у сфері протидії корупції, адже підвищує ризики виявлення неправомірних дій та знижує їх привабливість.

Окремо закон врегульовує питання захисту викривачів корупції, яке закріплено у статтях 53–54 [37]. Викривачі наділяються правом на конфіденційність, державний захист, а також можливістю отримання винагороди у випадках викриття корупційних злочинів. Введення цього інституту є новаторським для українського правопорядку та відповідає сучасним міжнародним стандартам, зокрема Директиві ЄС 2019/1937 про захист осіб, які повідомляють про порушення права Союзу. Функціонування інституту викривачів сприяє підвищенню ефективності виявлення правопорушень, адже дозволяє залучити громадян до антикорупційної політики та формує соціальний запобіжник проти толерування корупційних практик.

Закон містить розділ, присвячений інституційній архітектурі антикорупційної політики. У статті 11 визначено повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), як центрального органу, відповідального за розробку та реалізацію державної антикорупційної політики. Агентство отримало повноваження з моніторингу декларацій, проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів, координації антикорупційних програм, а також підготовки щорічних національних доповідей про стан протидії корупції. Наявність спеціалізованого органу з широким колом повноважень відображає інституційну зрілість правової системи і свідчить про перехід від декларативних норм до інституційно закріплених практик.

Не менш важливою є норма статті 53 щодо обмеження доступу до посад у разі наявності корупційних правопорушень у минулому [37]. Вона формує інструмент негативної селекції, спрямований на очищення державної служби

від осіб, які втратили довіру через участь у корупційних діяннях. Такий механізм підтримує принцип доброчесності та унеможливорює повторне потрапляння корумпованих кадрів у систему управління. Водночас реалізація цього принципу викликає низку дискусій у правовій науці, адже передбачає балансування між правом на працю та суспільною потребою у доброчесній державній службі.

Узагальнюючи, Закон України «Про запобігання корупції» виконує роль системного акта, що об'єднує у собі концептуальні, інституційні та процедурні основи протидії корупції. Він інтегрує як міжнародні стандарти, так і національні особливості, формуючи комплексну модель антикорупційної політики. Його багатокomпонентна структура – від дефінітивного апарату до механізмів захисту викривачів – дозволяє розглядати його як фундаментальний інструмент, на основі якого вибудовується стратегія держави у сфері запобігання та протидії корупції.

Антикорупційна стратегія України на 2021–2025 роки, ухвалена у формі Закону № 2322-IX, відображає зміщення державної політики у сфері протидії корупції від декларативного підходу до програмно-цільового [38]. Її прийняття стало важливим етапом у розвитку вітчизняної антикорупційної доктрини, оскільки на відміну від попередніх концептуальних документів, які мали характер підзаконних актів, стратегія закріплена на рівні закону. У цьому криється не лише юридична, але й політична новація, адже стратегія набуває обов'язковості для всіх органів державної влади та місцевого самоврядування. Вона слугує орієнтиром для розроблення державних програм, секторальних політик та міжнародних зобов'язань України. Відтак закладено основу для формування нової практики антикорупційного управління, що поєднує системність, довгострокове планування та орієнтацію на результат.

Стаття 18-1 запроваджує державну антикорупційну програму як інструмент реалізації стратегії [38]. Наукове значення цього положення полягає у тому, що воно вперше робить програмно-цільовий підхід обов'язковим на законодавчому рівні. Програма включає чіткі індикатори,

завдання, виконавців і ресурси, що дозволяє оцінювати ефективність не лише за формальними показниками, а й за досягнутими результатами. Такий підхід відповідає європейській практиці *governance by objectives*, коли політика оцінюється за конкретними вимірюваними критеріями. Проте досвід попередніх стратегій свідчить про ризик їх формалізації, коли заходи програми виконуються лише частково або з затримками. Отже, реальна ефективність цього механізму залежить від політичної волі, належного фінансування та наявності незалежних інституцій, здатних забезпечити моніторинг.

У статті 18-2 закон деталізує механізми координації та відповідальності за реалізацію антикорупційної політики [38]. Запроваджується координаційна робоча група при НАЗК, визначається персональна відповідальність керівників органів-виконавців за досягнення результатів, а також встановлюється обов'язок регулярного звітування. З наукової точки зору, такий підхід спрямований на подолання традиційної проблеми розмитості відповідальності у сфері державного управління. Він відповідає сучасним тенденціям *new public management*, де ключовим принципом є індивідуалізація відповідальності й прозора оцінка результатів. Водночас існує ризик, що формальні процедури можуть підмінити реальну відповідальність, особливо за відсутності дієвих механізмів санкціонування. Тому для ефективності цієї норми необхідне посилення незалежного парламентського та громадського контролю.

Моніторинг і оцінка реалізації політики, закріплені у статті 18-3, створюють основу для науково обґрунтованої оцінки результативності антикорупційних заходів [35]. У законі визначено широкий спектр індикаторів: від кількості розслідувань і вироків до рівня довіри громадян та результатів фінансового контролю. Таким чином, йдеться не лише про правові, а й про соціологічні та управлінські критерії оцінювання. Такий підхід дозволяє інтегрувати правову та емпіричну базу в єдиний механізм аналізу політики. Проте у практичному вимірі ефективність моніторингу залежатиме

від якості статистичних даних та їхньої доступності для науковців, громадських організацій та міжнародних партнерів. Відсутність прозорості в цьому питанні може нівелювати саму ідею незалежного оцінювання.

Стаття 18-4 встановлює створення інформаційної системи моніторингу, яка має забезпечити відкритий доступ до даних у режимі реального часу [38]. У науковій літературі такий підхід визначається як технологічна інновація у сфері good governance, оскільки дозволяє громадянам та експертам здійснювати незалежний аналіз ефективності політики. Однак практика інших країн свідчить, що навіть за наявності таких систем можливе обмеження доступу або вибіркоче надання інформації. Тому особливу увагу слід приділяти якості технічного адміністрування та незалежності інституцій, які відповідають за функціонування системи. Лише за таких умов інформаційна система стане дієвим інструментом, а не формальною декларацією відкритості.

Нарешті, стаття 20 закріплює інститут Національної доповіді про стан реалізації антикорупційної політики, яка має подаватися Президенту України, Верховній Раді та Кабінету Міністрів щороку [38]. У науковому контексті ця норма слугує механізмом інституційного зворотного зв'язку, адже держава не лише реалізує політику, але й зобов'язана аналізувати її результати та пропонувати шляхи вдосконалення. Водночас ефективність цього інструменту значною мірою залежить від його використання у процесі ухвалення політичних рішень. Якщо доповідь перетвориться на формальний звіт без подальшої реакції, вона не виконає своєї функції. Однак за умови її реальної інтеграції у політичний процес можна говорити про створення нового стандарту підзвітності та прозорості в антикорупційній сфері.

Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» має принципове значення для побудови сучасної антикорупційної інфраструктури держави та виступає одним із ключових нормативних актів, що формують правові та інституційні засади боротьби з корупцією [40]. У статті 1 визначено Бюро як «центральною органом виконавчої влади із спеціальним статусом, на

який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних та інших кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових» [40]. Така дефініція фіксує подвійний характер діяльності НАБУ: з одного боку, воно виконує класичні функції досудового розслідування, а з іншого – виступає превентивним інститутом, покликаним формувати антикорупційну культуру та знижувати ризики системної корупції. Вибудований у законі інституційний дизайн орієнтований на посилення ролі правоохоронної системи в забезпеченні публічної доброчесності, що дозволяє розглядати НАБУ як орган нового типу, в якому поєднані слідчі повноваження, оперативна автономія та функція публічного контролю.

У статті 2 підкреслено, що Бюро у своїй діяльності керується Конституцією України, цим Законом, іншими законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою [40]. Така конструкція правового регулювання є важливою з огляду на європейську інтеграцію, оскільки дозволяє узгоджувати внутрішні механізми із зовнішніми стандартами, закріпленими у Конвенції ООН проти корупції та Кримінальній конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією. Включення міжнародно-правових норм до базових орієнтирів діяльності НАБУ закладає основу для гармонізації практики його функціонування з європейськими та глобальними антикорупційними стандартами.

Принципи діяльності органу сформульовані у статті 3, де наголошено на верховенстві права, законності, політичній нейтральності, незалежності, відкритості та підзвітності суспільству [40]. Такий набір ціннісних орієнтирів не лише задає рамку функціонування НАБУ, а й віддзеркалює концепцію *good governance*, яка визначає ефективність державного управління через прозорість і відповідальність. Особливе значення має принцип політичної нейтральності, адже саме він запобігає використанню Бюро як інструмента політичної боротьби. В умовах української політичної системи, що характеризується високим рівнем фрагментарності та конфліктності,

закріплення цієї засади можна вважати ключовим запобіжником для збереження інституційної автономії НАБУ.

У статті 4 приділено увагу гарантіям незалежності органу, підкреслюючи, що «будь-яке незаконне втручання чи вплив на працівників Національного бюро у зв'язку з виконанням ними своїх службових обов'язків забороняється і тягне за собою відповідальність, передбачену законом» [40]. Формулювання має подвійну функцію: воно виконує декларативну роль у захисті автономії Бюро і водночас створює юридичний інструмент протидії зовнішньому тиску, адже кваліфікує втручання як протиправну дію, що породжує відповідальність. Така конструкція спрямована на відтворення моделі незалежних антикорупційних інституцій, яка вже довела свою ефективність у міжнародній практиці.

Організаційні засади діяльності Бюро визначені статтею 5, де підкреслено, що структура НАБУ формується самим органом у межах визначеної чисельності працівників [40]. Важливою деталлю є положення про відрядження прокурорів, які здійснюють процесуальне керівництво у справах, що належать до підслідності Бюро. Така модель створює баланс між автономією слідчої інституції та інтеграцією у систему кримінальної юстиції, уникаючи дублювання функцій. У перспективі вона дозволяє сформувати ефективний механізм взаємодії з Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою, що підвищує цілісність антикорупційної інфраструктури.

Окремого аналізу потребує порядок призначення директора НАБУ, врегульований статтею 7. Закон встановлює, що керівник призначається Кабінетом Міністрів України «за результатами відкритого конкурсу, який проводить конкурсна комісія» [40]. Конкурсна комісія складається з представників Верховної Ради, Президента та Кабінету Міністрів, що має створити політичний баланс і зменшити ризики узурпації органу окремою гілкою влади. Така процедура відповідає європейській моделі інституційного pluralism, коли призначення керівництва незалежного органу відбувається на

перетині впливу різних політичних суб'єктів, але з опорою на прозорість конкурсних процедур.

Значний інтерес викликає механізм зовнішнього контролю, врегульований статтею 26 [40]. Вона передбачає щорічний незалежний аудит діяльності Бюро, який здійснюється спеціальною комісією з трьох осіб, призначених Президентом, Верховною Радою та Кабінетом Міністрів. Зміст статті вказує на те, що результати аудиту мають оприлюднюватися, що створює інструмент публічної підзвітності та робить діяльність НАБУ прозорою для суспільства. У теоретичному вимірі така конструкція балансує між принципом незалежності та принципом відповідальності, що є базовою характеристикою демократичних інститутів.

Важливим інструментом відкритості є Рада громадського контролю, закріплена у статті 31 [40]. Вона формується через відкритий конкурс представників громадянського суспільства і має право брати участь у засіданнях дисциплінарних комісій, здійснювати нагляд та контролювати прозорість добору кадрів. Участь громадськості у внутрішньому житті НАБУ є показником гібридної моделі управління, у якій поєднуються державні та суспільні механізми контролю. Це відповідає логіці сучасних теорій collaborative governance, що доводять ефективність спільного вироблення та реалізації політики.

Юрисдикція НАБУ визначається не лише цим Законом, а й Кримінальним процесуальним кодексом України, де стаття 216 прямо відносить до його компетенції розслідування злочинів, пов'язаних із корупцією високопосадового рівня. Такий підхід забезпечує функціональне розмежування між органами загальної юрисдикції та спеціалізованим антикорупційним органом, знижуючи ризики конфлікту повноважень і створюючи умови для концентрації професійної експертизи.

Закон у цілому формує концептуально новий інститут у структурі української правоохоронної системи, покликаний діяти як незалежний слідчий орган із широким колом повноважень, підкріплених гарантіями автономії та

прозорості. Його зміст віддзеркалює як внутрішні потреби у протидії корупції, так і зовнішні зобов'язання України перед міжнародними партнерами. Наявність у законі комплексних положень про незалежність, контроль і участь громадськості свідчить про спробу впровадити європейські стандарти в антикорупційну практику, що дозволяє трактувати НАБУ як ключовий елемент державної антикорупційної стратегії та невід'ємну складову системи національної безпеки.

Закон України «Про Вищий антикорупційний суд» № 2447-VIII від 7 червня 2018 року став логічним завершенням формування інституційної архітектури спеціалізованих органів у сфері боротьби з корупцією [36]. У статті 1 закріплено, що «Вищий антикорупційний суд є постійно діючим вищим спеціалізованим судом у системі судустрою України, юрисдикція якого поширюється на всю територію України» [36]. Таке формулювання підкреслює особливий статус суду як центрального елемента у трикутнику НАБУ – САП – ВАКС, що забезпечує судовий розгляд справ про корупційні злочини найвищого рівня. Включення ознаки «постійно діючий» відображає намір законодавця надати суду стабільність, відмежувавши його від можливих політичних експериментів у сфері протидії корупції.

У статті 3 Закону конкретизовано, що Вищий антикорупційний суд розглядає кримінальні провадження щодо корупційних правопорушень, визначених Кримінальним процесуальним кодексом України, зокрема у статті 33-1 КПК. Таким чином, використано комбінацію спеціального закону та процесуального регулювання, аби чітко окреслити предметну компетенцію суду. Наукова доктрина підкреслює, що подібний підхід усуває можливість зловживань підсудністю та створює передумови для правової визначеності, що є фундаментальним принципом верховенства права.

Особливу увагу закон приділяє процедурі формування складу суду. Відповідно до статті 7, судьями ВАКС можуть бути особи, які відповідають вимогам до суддів, визначеним Конституцією та Законом «Про судустрой і статус суддів», а також додатковим критеріям, серед яких – «високі професійні

та моральні якості, бездоганна ділова репутація, компетентність та добросовісність» [36]. Додатково закріплюється особлива процедура добору із залученням Громадської ради міжнародних експертів, що стало унікальним для українського правового простору механізмом. Така інституційна інновація має на меті забезпечити максимальну прозорість і довіру суспільства, оскільки добір суддів із міжнародним компонентом зменшує ризики політичного впливу.

Організаційна структура суду складається з першої інстанції та Апеляційної палати. У статті 8 визначено, що Апеляційна палата діє у складі суддів ВАКС, які здійснюють перегляд рішень, ухвалених у першій інстанції [36]. Така конфігурація дозволяє забезпечити внутрішню систему перевірки якості судових рішень без потреби у залученні судів загальної юрисдикції, що підвищує спеціалізацію і зменшує ризик суперечливих підходів до тлумачення антикорупційного законодавства.

У статті 17 передбачено особливості діяльності Апарату суду, який здійснює організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення [36]. Наявність автономного апарату дозволяє мінімізувати залежність суду від інших адміністративних структур та підвищує його інституційну самодостатність. У науковій літературі зазначається, що подібна модель адміністративної підтримки судової діяльності підсилює довіру до рішень ВАКС, адже виключає можливість впливу з боку органів виконавчої влади.

У підсумку Закон «Про Вищий антикорупційний суд» створив інституційні передумови для функціонування незалежного судового органу, здатного забезпечувати ефективний розгляд справ про корупційні правопорушення високого рівня. Його положення спрямовані на формування довіри до правосуддя, інтеграцію міжнародних стандартів та розвиток правової системи України у руслі європейських практик протидії корупції.

Закон України «Про прокуратуру» у редакції 2014 року став однією з ключових віх у реформуванні системи правосуддя та утвердженні нової моделі

органів прокуратури, що відповідає європейським стандартам [41]. Особливе значення в контексті протидії корупції має розділ IV цього закону, де вперше було закріплено інституційну основу для створення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП). У статті 7 визначено, що у структурі Офісу Генерального прокурора утворюється Спеціалізована антикорупційна прокуратура, яка здійснює процесуальне керівництво у кримінальних провадженнях, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України, а також підтримує державне обвинувачення у відповідних справах у судах [41]. Таким чином, закон заклав правові основи для формування ключового елементу антикорупційної інфраструктури, який забезпечує функціонування моделі «розслідування – процесуальний нагляд – судовий розгляд».

Закон «Про прокуратуру» у редакції 2014 року сформував правове підґрунтя для створення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, надавши їй процесуальну самостійність та організаційну автономію. Його положення закріпили модель, у якій САП виступає ключовим процесуальним партнером НАБУ і забезпечує належну реалізацію функцій держави у сфері протидії корупції. Водночас поєднано класичні принципи діяльності прокуратури з інституційними інноваціями, що стали відповіддю на виклики системної корупції та вимоги міжнародних стандартів.

Міжнародний вимір протидії корупції становить органічний компонент сучасної антикорупційної політики України, адже саме глобальні стандарти задають рамку для формування внутрішнього законодавства та інституційних механізмів. Найбільш комплексним універсальним документом у цій сфері виступає Конвенція ООН проти корупції, ухвалена у 2003 році та ратифікована Україною у 2006 році. У положеннях цього акту сформульовано цілісну систему заходів, що охоплюють не лише кримінально-правовий, а й превентивний, інституційний та міжнародно-правовий аспекти. Вона закріплює необхідність створення спеціалізованих антикорупційних органів, розвитку механізмів декларування та моніторингу доходів посадових осіб,

запровадження ефективних заходів захисту викривачів. Особливе значення має положення про повернення активів, незаконно виведених за межі держави, що в українському контексті набуває критичної актуальності, враховуючи багаторічні втрати державного бюджету через корупційні схеми. Аналітичне осмислення Конвенції ООН дозволяє трактувати її як своєрідний міжнародний «каркас», який формує рамкові стандарти для національних систем протидії корупції, одночасно вбудовуючи Україну у глобальну архітектуру співпраці у сфері юстиції та безпеки.

У європейському контексті ключове значення мають документи Ради Європи – Кримінальна та Цивільна конвенції про боротьбу з корупцією 1999 року, які Україна ратифікувала у 2006 році. Кримінальна конвенція (ETS 173) визначає перелік кримінально караних корупційних діянь, включаючи активний і пасивний хабар, зловживання впливом, незаконне збагачення. Вона також передбачає запровадження спеціальних процедур міжнародної правової допомоги, що забезпечує транскордонний характер боротьби з цим явищем. Цивільна конвенція (ETS 174), натомість, спрямована на створення ефективних механізмів відшкодування шкоди, завданої корупційними правопорушеннями. У ній закріплено право фізичних і юридичних осіб вимагати компенсації за збитки, завдані через хабарництво чи зловживання службовим становищем, а також визначено відповідальність держав за ефективне функціонування таких процедур. Ці два документи в сукупності формують європейську модель, що поєднує каральний та компенсаційний виміри протидії корупції, і саме їхнє впровадження стало каталізатором суттєвих змін у національному кримінальному та цивільному законодавстві України.

Моніторинг виконання Україною міжнародних зобов'язань здійснює Група держав проти корупції (GRECO), створена у межах Ради Європи. Україна приєдналася до цієї інституції у 2006 році, і відтоді її антикорупційна політика регулярно оцінюється на предмет відповідності європейським стандартам. GRECO проводить оцінювання у раундах, кожен з яких охоплює

певні теми, зокрема криміналізацію корупційних правопорушень, фінансування політичних партій, прозорість державного управління та добросовісність суддівського корпусу. За результатами таких оцінок Україна отримує рекомендації, які є обов'язковими до врахування і фактично виступають дороговказом для законодавчих і інституційних реформ. Аналіз висновків GRECO свідчить, що найбільш уразливими для України залишаються сфери судової влади та політичного фінансування, де корупційні ризики зберігають системний характер. Водночас позитивним є те, що інтеграція до механізму GRECO створила постійний зовнішній стимул для збереження пріоритетності антикорупційної політики в умовах політичної турбулентності.

Важливим чинником міжнародного антикорупційного впливу на Україну стала Угода про асоціацію з Європейським Союзом, підписана у 2014 році. В окремих положеннях цього документа закріплено необхідність утвердження верховенства права, створення незалежних антикорупційних органів, запровадження прозорих механізмів державного управління. Угода визначає боротьбу з корупцією як одну з передумов поступової інтеграції України у правовий та економічний простір ЄС. Практична реалізація цих положень відобразилася у створенні Національного антикорупційного бюро, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та Вищого антикорупційного суду, які стали символами нової інституційної архітектури протидії корупції. Водночас європейський вектор передбачає не лише інституційні, але й культурні зміни, орієнтовані на укорінення стандартів добросовісності, прозорості та підзвітності у всіх сферах публічного управління. Таким чином, Угода про асоціацію виконує функцію стратегічного каталізатора, який інтегрує антикорупційну політику України до європейських практик.

Окрему увагу слід звернути на стандарти Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF), які відіграють суттєву роль у сфері запобігання фінансовим злочинам, включаючи корупційні. FATF розробляє рекомендації, що охоплюють ідентифікацію бенефіціарних

власників, контроль за фінансовими потоками, прозорість корпоративних структур, механізми міжнародного обміну фінансовою інформацією. Для України імплементація цих стандартів означає не лише зміцнення фінансової системи, але й створення бар'єрів для використання корупційних доходів. Відповідність вимогам FATF стала особливо важливою після ухвалення законів про фінансовий моніторинг, що зобов'язали банки та інші фінансові установи здійснювати посилений контроль за підозрілими операціями. Інтеграція у стандарти FATF має подвійний ефект: вона зміцнює довіру міжнародних фінансових партнерів і створює внутрішні запобіжники проти легалізації незаконних доходів, у тому числі отриманих корупційним шляхом.

Таким чином, міжнародні стандарти та документи у сфері протидії корупції формують багаторівневу систему зобов'язань України, яка інтегрує її у глобальні та регіональні механізми боротьби з цим явищем. Конвенція ООН проти корупції забезпечує універсальну рамку, європейські конвенції деталізують кримінально-правові та цивільно-правові механізми, GRECO здійснює постійний моніторинг, Угода про асоціацію з ЄС визначає стратегічні орієнтири, а стандарти FATF забезпечують фінансову безпеку. Разом ці документи формують цілісний комплекс, що не лише задає напрями внутрішніх реформ, а й забезпечує зовнішні стимули для їх реалізації, роблячи антикорупційну політику України невід'ємною частиною міжнародної правової системи.

Отже, проведений аналіз національного законодавства та міжнародних стандартів у сфері протидії корупції дає підстави стверджувати, що нормативно-правове регулювання в Україні має комплексний і багаторівневий характер. Конституція закладає фундаментальні принципи верховенства права, прозорості та підзвітності влади, тоді як спеціальні закони – «Про запобігання корупції», «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про Вищий антикорупційний суд» та інші – деталізують правові механізми превенції, виявлення та покарання корупційних правопорушень.

Кримінальний кодекс забезпечує каральний інструментарій, тоді як антикорупційні програми та підзаконні акти створюють гнучкі механізми реалізації політики на рівні державних органів.

Водночас Україна інтегрована у міжнародну систему боротьби з корупцією, що підтверджується ратифікацією Конвенції ООН проти корупції, Кримінальної та Цивільної конвенцій Ради Європи, активною участю у GRECO, імплементацією положень Угоди про асоціацію з ЄС та виконанням стандартів FATF. Таке поєднання внутрішніх і зовнішніх зобов'язань формує стійку правову та інституційну архітектуру, у межах якої антикорупційна політика постає не лише як елемент державного управління, а як компонент національної безпеки та євроінтеграційної стратегії. Узгодження українських механізмів із міжнародними нормами створює передумови для підвищення ефективності протидії корупції, формування довіри громадян до держави та зміцнення позицій України у глобальному правовому просторі.

Висновки до розділу 1

Визначено, що сучасна державна антикорупційна політика України формується на перетині конституційних засад публічного управління, міжнародних стандартів доброчесності та внутрішніх викликів, зумовлених воєнним станом і необхідністю поствоєнної відбудови. Проаналізовані джерела дають підстави стверджувати, що антикорупційна політика сьогодні набуває ознак комплексної системи управління ризиками, у якій запобігання корупції розглядається як елемент національної безпеки, а принципи законності, підзвітності й прозорості – як складові державної стійкості. У цьому контексті запропоновано додати до системи принципів концептуальний принцип антикорупційної резильєнтності який відображає здатність державних інституцій зберігати належний рівень доброчесності, прозорості та підзвітності навіть за умов воєнних дій, спрощених процедур закупівель і надзвичайних повноважень органів влади. Такий принцип має бути

включений при розробці змісту антикорупційних стратегій як ключова методологічна основа формування державної політики у період криз.

Проаналізовано, що чинна система нормативно-правових актів, хоча й охоплює основні вимоги міжнародних документів, все ж характеризується низкою прогалин, які знижують ефективність її практичного застосування. Незважаючи на прийняття Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки», залишаються неврегульованими деякі аспекти, задекларовані у самій Стратегії. Зокрема, не прийнято окремого закону про захист викривачів суспільно важливої інформації, що суперечить вимогам Директиви ЄС 2019/1937 та рекомендаціям GRECO. Недостатньо врегульовано порядок прозорості воєнних закупівель і розподілу міжнародної допомоги – питання, прямо визначені в Антикорупційній стратегії як пріоритетні, проте на практиці реалізовані лише частково. Відсутність уніфікованих стандартів відкритості даних щодо оборонних контрактів і гуманітарних фондів створює ризики вибіркового доступу та зниження рівня громадського контролю.

Проаналізовано відповідність українського законодавства положенням Конвенції ООН проти корупції (UNCAC), Кримінальної конвенції Ради Європи (ETS 173) та рекомендаціям FATF. Виявлено, що законодавство України переважно гармонізоване з основними положеннями міжнародного права, однак у сфері фінансового контролю та повернення активів залишається низка невирішених проблем. Зокрема, механізм управління арештованими активами через АРМА не забезпечує достатнього рівня прозорості у післявоєнних процесах конфіскації та реалізації майна, що може суперечити принципам належного управління активами, визначеним FATF. Також простежується часткова імплементація міжнародних стандартів корпоративної відповідальності юридичних осіб за корупційні правопорушення, що обмежує дієвість превентивного контролю у приватному секторі.

Визначено необхідність посилення інституційної автономії антикорупційних органів (НАЗК, НАБУ, САП, ВАКС) у контексті збереження їхньої незалежності під час воєнного стану та поствоєнної реконструкції. Підвищення рівня професійної спроможності, удосконалення міжвідомчої координації, забезпечення стабільного фінансування та запровадження системи незалежного аудиту діяльності мають стати ключовими умовами зміцнення ефективності державної антикорупційної політики. Доцільним є створення інтегрованої цифрової платформи моніторингу виконання Антикорупційної стратегії, яка дозволить у режимі реального часу оцінювати показники ефективності та узгоджувати дії між органами влади.

Отже, узагальнення результатів першого розділу дає підстави стверджувати, що антикорупційна політика України перебуває у фазі трансформації від декларативно-превентивної до ризик-орієнтованої та безпеково-інституційної моделі. Її подальший розвиток потребує кодифікації принципу антикорупційної резилієнтності, оновлення нормативної бази відповідно до стандартів UNCAC, GRECO та ЄС, запровадження ефективних механізмів захисту викривачів і цифрового громадського моніторингу. Такий підхід забезпечить наукову новизну дослідження, практичну значущість висновків і сприятиме зміцненню системи державного управління у сфері запобігання корупції в умовах сучасних безпекових викликів.

РОЗДІЛ 2. ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Система органів державної влади, що реалізують антикорупційну політику

Корупція в Україні має системний характер та негативно впливає на всі сфери суспільного життя – від економіки до політичної стабільності й міжнародного іміджу держави. Усвідомлюючи масштаби проблеми, українська держава поступово сформувала цілу систему інституцій, покликаних запобігати та протидіяти корупційним проявам. Важливою складовою державної антикорупційної політики є саме інституційний механізм, адже ефективність будь-яких законодавчих чи програмних рішень залежить від здатності уповноважених органів їх реалізовувати.

Сучасний етап розвитку України, особливо в умовах європейської інтеграції та повномасштабного вторгнення, вимагає підвищеної прозорості, підзвітності та відкритості влади. Саме тому в останні роки спостерігається активне вдосконалення інституційного забезпечення антикорупційної політики. Поряд із державними органами – такими як Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура та Вищий антикорупційний суд – вагому роль у процесі контролю та моніторингу відіграють інститути громадянського суспільства та міжнародні організації.

Взаємодія державних і недержавних суб'єктів у сфері протидії корупції є ключовою передумовою формування прозорої та ефективної системи управління. Громадські об'єднання, антикорупційні рухи, незалежні журналістські розслідування суттєво впливають на виявлення корупційних схем і стимулюють владу до впровадження реформ. У свою чергу, міжнародні

організації та донори забезпечують як експертну, так і фінансову підтримку антикорупційних ініціатив, що підсилює їх результативність.

Слід зазначити, у науковій літературі виділяють кілька підходів до тлумачення поняття «антикорупційна політика», тому доцільно розглянути найпоширеніші визначення. За визначенням Н.В. Гришиної та К.В. Ростовської, державна антикорупційна політика є передбаченим законодавством комплексом організаційно-правових, адміністративних, економічних, ідеологічних, освітньо-виховних та інших заходів, які ініціюються, розробляються та реалізуються публічною адміністрацією у взаємодії з громадянським суспільством [19, с. 33]. Її мета – усунення причин і умов, що сприяють корупції, зниження її рівня в усіх сферах суспільного життя, виявлення та припинення фактів корупції, а також відновлення порушених прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави [19, с. 33].

У межах інституційного підходу антикорупційна політика розглядається як інтегроване співробітництво визначених законом суб'єктів запобігання корупції, спрямоване на формування та впровадження інституційних, структурно-функціональних і ресурсних основ, а також організаційних заходів, які унеможливають прояви корупції в системі публічного управління [57, с. 65]. Аналіз цих визначень свідчить, що державна антикорупційна політика є комплексною, системною та послідовною; головним її реалізатором виступає держава через органи публічної адміністрації; взаємодія з громадськістю становить важливий елемент; а головна мета – запобігання корупції, зниження її рівня, виявлення проявів та усунення сприятливих для неї умов.

Таким чином, визначення поняття «антикорупційна політика», що сформульовані у науковій доктрині, дозволяють виділити її ключові ознаки:

1. комплексність;
2. системність та послідовність;

3. головним суб'єктом реалізації є держава через органи публічної адміністрації;
4. важливою складовою є взаємодія з громадськістю;
5. основна мета полягає у запобіганні корупції, зниженні її рівня, виявленні проявів та усуненні сприятливих для неї умов.

Антикорупційна політика України залишається актуальною з моменту проголошення незалежності, проте, незважаючи на певні досягнення, вона сьогодні стикається з низкою проблем, серед яких: обмежена інституційна спроможність антикорупційних органів (НАЗК, НАБУ, САП, АРМА, ВАКС); корупційні прояви у судовій системі; недостатнє залучення громадськості до протидії корупції, зокрема відсутність окремого закону для захисту викривачів корупції, хоча робота над його розробкою триває; недосконалість антикорупційного законодавства та необхідність його адаптації до викликів воєнного та поствоєнного часу; потреба у зміцненні внутрішньої стійкості антикорупційної системи.

Цей перелік не є вичерпним, оскільки сучасні умови вимагають від України оперативного реагування на нові корупційні ризики та адаптації антикорупційної політики для їх усунення. Саме ці виклики визначають подальші напрями розвитку антикорупційної політики України.

Інституційний механізм реалізації державної антикорупційної політики в сучасних умовах постає багаторівневою системою, яка об'єднує державні органи, громадські структури та міжнародних партнерів. Аналіз їхньої діяльності, повноважень і взаємодії дозволить оцінити ефективність антикорупційної політики України та виявити її сильні й слабкі сторони.

Однією з ключових умов побудови демократичної та правової держави є створення ефективної системи запобігання та протидії корупції. В Україні проблема корупції має системний характер і тривалий час виступає суттєвою загрозою національній безпеці, демократичному розвитку та довірі громадян до державних інституцій. З метою подолання цього явища, після Революції гідності 2014 року в Україні розпочався процес глибоких реформ,

спрямованих на боротьбу з корупцією. Однією з основних вимог міжнародних партнерів, зокрема Європейського Союзу та Міжнародного валютного фонду, було створення незалежного антикорупційного органу – Національного антикорупційного бюро України [30].

Нормативно-правові засади діяльності антикорупційних органів України формуються на трьох взаємопов'язаних рівнях:

1. конституційні норми, що закладають базові принципи правової держави та відповідальності посадових осіб;
2. міжнародні зобов'язання, які імплементуються до вітчизняного права і визначають стандарти протидії корупції;
3. галузеві (базові) закони та підзаконні акти, що регламентують організацію, повноваження й процедури діяльності конкретних антикорупційних органів.

Зазначена багаторівнева модель забезпечує юридичну основу для як превентивної, так і правоохоронної діяльності у сфері запобігання та протидії корупції.

Конституція України закріплює принцип рівності перед законом, верховенство права та обов'язок держави забезпечувати права і свободи громадян, що становить правову основу для боротьби з корупцією [35]. Хоча безпосередньої «антикорупційної» статті у Конституції немає, конституційні принципи служать джерелом для створення спеціалізованих механізмів контролю за діями посадовців, обмежень конфлікту інтересів та встановлення відповідальності за зловживання владою. На конституційному рівні закріплено міжнародно-правову природу ратифікованих Україною договорів, що підсилює імператив імплементації міжнародних стандартів у національне законодавство [35].

Україна підписала та ратифікувала ключові міжнародні інструменти у сфері антикорупції, насамперед Конвенцію ООН проти корупції (UNCAC), ратифікація якої відбулася у 2006 році. UNCAC встановлює міжнародно визнані норми щодо запобігання корупції (превенція, прозорість, конфлікт

інтересів), криміналізації корупційних правопорушень, міжнародного співробітництва у розслідуванні та поверненні активів. Ратифікація UNCAC зобов'язує Україну адаптувати національне законодавство і практику відповідно до стандартів Конвенції, що мало визначальний вплив на прийняття національних антикорупційних законів та створення спеціалізованих органів [34].

Найважливішим нормативним актом у сфері запобігання корупції є Закон України «Про запобігання корупції», який визначає систему превентивних заходів (декларування доброчесності та доходів, конфлікт інтересів, кодекси поведінки, механізми моніторингу), основи державної політики у сфері запобігання корупції та повноваження органів, відповідальних за реалізацію державної антикорупційної політики [65]. Закон закріпив інститут електронного декларування та порядок проведення антикорупційних перевірок, що значно посилило прозорість діяльності публічних службовців [65].

На базі законодавства 2014 року було створено ключові інституції: Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (САП), кожна з яких має чітко визначені повноваження щодо розслідування та підтримання публічного обвинувачення у справах високопоставленої корупції. Законодавче регулювання діяльності НАБУ та САП встановлює організаційну автономію, процедури забезпечення незалежності слідчих і прокурорів, порядок взаємодії з іншими правоохоронними органами та гарантії недоторканності професійної діяльності. Правова автономія таких органів є критичною для ефективного розслідування складних корупційних схем і зменшення політичного тиску на розслідування.

Слід зазначити, що ефективність антикорупційної системи визначається не лише наявністю формальних норм, але й практикою їхнього здійснення, інституційною спроможністю та політичною волею. Також можна вказати на потребу балансу між превентивними заходами та процедурою кримінального

переслідування, дотриманням принципів пропорційності та прав людини у кримінальних провадженнях, а також на ризики політичного втручання у діяльність антикорупційних органів, що може підривати довіру суспільства та міжнародних партнерів.

Відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» НАБУ є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, на який покладаються функції попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних та інших кримінальних правопорушень, що належать до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових [68]. Особливістю Бюро є його незалежність від традиційних силових структур, що покликано забезпечити неупередженість та результативність у протидії корупційним злочинам.

НАБУ складається із центрального та територіальних управлінь (розташованих у містах: Харків, Одеса та Львів) , є юридичною особою публічного права. Діяльністю НАБУ керує його директор, який призначається на посаду Президентом України визначеним законом порядком. Для забезпечення виконання завдань Національного антикорупційного бюро його директор утворює своїм рішенням не більше семи територіальних управлінь НАБУ, юрисдикція яких охоплює визначені в рішенні області України [45, с. 161]

Центральне управління складається з Головного підрозділу детективів, який поділений на кілька детективних підрозділів, а також аналітичних, управлінських, кадрових та інших допоміжних підрозділів.

Статтею 16 Закону України визначено обов'язки НАБУ. Основними з них є: проведення оперативно-розшукової діяльності; досудове розслідування злочинів, віднесених до його підслідності; взаємодія з іншими правоохоронними органами та органами іноземних держав; ініціювання перевірок декларацій посадовців; застосування негласних слідчих дій за рішенням суду [68]. Детективи НАБУ мають статус слідчих, яким надано право самостійно здійснювати досудове розслідування без втручання

політичних органів. Як зазначає у своїй статті І. Крусян, ключовим елементом незалежності НАБУ є саме процесуальна автономія детективів та можливість прямої співпраці з антикорупційним прокурором [41, с. 109].

Головним завданням, яке покладене на НАБУ є здійснення протидії корупційним та іншим кримінальним правопорушенням, які вчиняються найвищими посадовими особами держави та представниками органів місцевого самоврядування, наділеними владними чи представницькими повноваженнями. Особлива увага зосереджується на тих злочинах, що створюють безпосередню загрозу національній безпеці, підривають основи державного управління, негативно впливають на соціально-економічний розвиток країни та міжнародний авторитет України. Зокрема, Бюро проводить досудове розслідування щодо: народних депутатів України, членів Кабінету Міністрів, суддів, прокурорів, керівників державних підприємств та інших високопосадовців. Як зазначає дослідниця О. Литвин, ефективність НАБУ полягає не лише у кількості відкритих проваджень, а й у системній роботі щодо запобігання політичній корупції через формування практики невідворотності покарання [46, с. 72].

Слід виділити роботу детективів у найбільш резонансних справах за 2022–2025 роки. У 2022–2025 рр. НАБУ та Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) продовжували активну діяльність попри воєнний стан.

Серед найбільш резонансних справ цього періоду:

1. Справа заступника міністра розвитку громад, територій та інфраструктури Василя Лозинського (2023 р.), якого затримали під час отримання 400 тис. дол. США хабаря. Зазначене розслідування стало одним із символів непохитності антикорупційної системи навіть у період війни [48].

2. Справи про хабарництво у судах, зокрема викриття судді Верховного Суду (2023 р.), що отримав 2,7 млн дол. США неправомірної вигоди [78].

Резонансні корупційні скандали 2023 року, зокрема справи заступника міністра Василя Лозинського та судді Верховного Суду, мають значний негативний вплив на державу. Зокрема, вони підривають довіру громадян до

органів влади та судової системи, демонструючи, що навіть високопоставлені чиновники можуть брати великі хабарі. Такі випадки створюють ризики для ефективного функціонування державних інституцій, оскільки корупція на верхніх рівнях перешкоджає прийняттю об'єктивних рішень і гальмує реалізацію реформ. Загалом такі скандали негативно впливають на міжнародний імідж України, зокрема серед донорів та партнерів, що може ускладнювати залучення фінансової допомоги та інвестицій. Зрештою, корупційні злочини високопосадовців шкодять як внутрішній стабільності, так і зовнішньополітичним позиціям країни.

Такі приклади демонструють, що НАБУ послідовно зосереджується на викритті корупції серед елітних груп, що формує довіру громадян до нових антикорупційних інститутів. Попри позитивні результати, діяльність НАБУ стикається з певними викликами. До прикладу, окремі положення Закону про НАБУ були визнані неконституційними, у суспільстві виникла дискусія щодо незалежності цього органу. Як зазначав у аналітичній статті С. Драчук, таке рішення поставило під питання законність призначення директора НАБУ та політичну нейтральність інституції, що могло негативно позначитися на ефективності її діяльності [26].

Водночас, ухвалення у 2021 р. змін до Закону, а також запровадження прозорої конкурсної процедури відбору директора НАБУ (2023 р.) частково зняли ці ризики. Як зазначає С. Савчук, синергія НАБУ, САП та ВАКС є ключовою передумовою для успішного завершення антикорупційних реформ у контексті євроінтеграції [73, с. 65].

НАБУ стало центральним елементом антикорупційної інфраструктури України, створеної відповідно до міжнародних зобов'язань держави. Незалежність, підзвітність парламенту та процесуальна автономія детективів роблять Бюро унікальним серед правоохоронних органів. Водночас для забезпечення стабільності його діяльності необхідно вдосконалювати правові гарантії інституційної незалежності та продовжувати гармонізацію із європейськими стандартами.

Разом з тим, слід представити не менш важливий орган в антикорупційній ієрархії - Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП). Самостійний структурний підрозділ Офісу Генерального прокурора, який здійснює процесуальне керівництво у кримінальних провадженнях, що розслідуються детективами Національного антикорупційного бюро України (НАБУ). Її створення передбачено статтею 7 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року №1697-VII, а правовий статус - Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року №1698-VII [68, 69].

Згідно зі ст. 8(1) Закону «Про прокуратуру», прокурори САП здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукових дій і досудового розслідування НАБУ, а також підтримують державне обвинувачення у Вищому антикорупційному суді [69]. Така модель забезпечує розподіл функцій між органами розслідування (НАБУ) та процесуального контролю (САП), що відповідає міжнародним стандартам прозорості та підзвітності.

Основними завданнями САП є: здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування НАБУ; підтримання державного обвинувачення у судах; представництво інтересів держави в суді у визначених законом випадках; участь у міжнародному співробітництві з питань протидії корупції. Прокурори САП мають право давати обов'язкові письмові вказівки детективам НАБУ, затверджувати повідомлення про підозру, погоджувати клопотання про запобіжні заходи, здійснювати процесуальне керівництво на всіх стадіях досудового розслідування. Контроль САП за НАБУ є процесуальним, що забезпечує баланс між незалежністю слідства і законністю кримінального переслідування [27, с.49].

У 2024 році ВАКС визнав винними у корупційних злочинах понад 70 осіб, серед яких – судді, депутати та керівники держпідприємств.

21 березня 2024 року Спеціалізована антикорупційна прокуратура почала діяльність як юридична особа публічного права [8]. До того вона була самостійним структурним підрозділом Офісу Генерального прокурора.

22 липня 2025 року Верховна Рада України ухвалила в цілому законопроект №12414, який передбачає обмеження повноважень Спеціалізованої антикорупційної прокуратури [8]. За таке рішення проголосували 263 депутати ВР.

Науковці відзначають, що ефективність САП залежить від гарантій автономності, прозорості дисциплінарних процедур і належного кадрового забезпечення. Зокрема, у 2023 році в дослідженнях Центру політико-правових реформ наголошується, що головними викликами залишаються кадрові ризики та політичний вплив [91].

Поряд із Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою у межах єдиної антикорупційної системи України співпрацює Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), при цьому вони мають різні функції і їхня взаємодія визначається законодавством та спільними угодами.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) є центральним органом виконавчої влади України, відповідальним за реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії корупції. Його функції визначені главою II Закону України «Про запобігання корупції» [65]. Однією з головних функцій НАЗК є забезпечення здійснення і контролю деклараційної діяльності: суб'єкти декларування зобов'язані подавати щорічні декларації про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру. НАЗК перевіряє ці декларації на предмет достовірності та повноти [65].

Щодо фінансування політичних партій: НАЗК здійснює контроль за легальним і цільовим використанням коштів партій, які фінансуються державою, а також приймає рішення про надання або відмову у державному фінансуванні партій за результатами аналізу їхніх звітів. Зокрема, частина повноважень НАЗК стосується здійснення перевірок фінансових звітів партій, зупинення фінансування партій у випадках порушень [47].

Ще одна важлива функція - захист викривачів корупційних правопорушень. НАЗК має забезпечувати правові та фактичні гарантії захисту тих, хто надає інформацію про корупцію, включно з конфіденційністю, захистом від переслідування, та забезпеченням механізмів для повідомлень про корупційні правопорушення.

Електронне декларування є одним з ключових інструментів, які Нацагентство застосовує для забезпечення прозорості та підзвітності посадовців. У 2024 році НАЗК презентувало нову функцію часткового автозаповнення декларацій, завдяки якій дані про майно, доходи, та інші активи суб'єкта декларування та членів його сім'ї, що вже містяться в державних реєстрах, можуть автоматично переноситись до декларації, що значно спрощує процес і знижує ризик помилок [57].

Також НАЗК регулярно оновлює роз'яснення до кампаній декларування. Наприклад, у січні 2025 року агентство оновило роз'яснення для кампанії декларування-2024, врахувавши законодавчі зміни та відгуки декларантів – опрацьовано понад 4 тисячі коментарів у «Базі знань» і понад 9 тисяч анкет [31].

Досягнення НАЗК за період 2022–2025 років включають: автоматизацію і спрощення подання декларацій, підвищення прозорості фінансування партій, поширення роз'яснювальної діяльності. Проблемами залишаються: помилки у деклараціях, обмеження доступу до якісних даних із реєстрів, законодавчі виклики під час воєнного стану, а також слабка ефективність санкцій щодо порушень у фінансуванні партій.

У майбутньому важливо продовжувати вдосконалювати правову базу, розширювати функціонал автоматизації, забезпечувати оперативний та ефективний контроль за дотриманням антикорупційного законодавства.

Після розгляду діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції та його ролі у формуванні антикорупційної політики, важливо звернути увагу на судову ланку протидії корупції в Україні. Незважаючи на те, що НАЗК здійснює превентивні заходи та контроль за дотриманням

антикорупційного законодавства, ефективність боротьби з високопосадовою корупцією значною мірою залежить від незалежності та спеціалізації судової системи.

У цьому контексті створення Вищого антикорупційного суду України (ВАКС) стало логічним та необхідним кроком. ВАКС покликаний розглядати справи, пов'язані з корупційними правопорушеннями, вчиненими особами, що займають високі державні посади, та забезпечувати оперативне, неупереджене і професійне судочинство.

Основною метою створення Вищого антикорупційного суду було підвищення ефективності боротьби з корупцією на високому рівні та забезпечення довіри громадян до судової влади. До ключових причин, які виділяли, зокрема, Д. Вон, О. Ніколаєва та Г. Попадинець належать:

1. Низький рівень довіри суспільства до судів загальної юрисдикції, які часто зтягували розгляд корупційних справ, особливо щодо високопосадовців [62, с. 374];

2. Потреба в спеціалізованому суді, здатному ефективно розглядати складні економічні та корупційні злочини, пов'язані з діяльністю політичної та державної еліти [12, с. 1];

3. Виконання вимог міжнародних партнерів, таких як МВФ та Світовий банк, для надання фінансової допомоги Україні, де створення антикорупційного суду було однією з умов [12, с. 3-4].

Вищий антикорупційний суд (ВАКС) є ключовою ланкою у системі антикорупційного правосуддя України, метою якої є забезпечення неупередженого і професійного розгляду справ, пов'язаних із корупційними злочинами найвищого рівня. Його створення стало важливим кроком у зміцненні довіри суспільства до судової влади та демонстрацією готовності держави до реальної боротьби з корупцією, тому слід зазначити, що він є спеціалізованим судом, який розглядає:

1. Кримінальні справи, що стосуються корупційних злочинів, передані НАБУ та САП;

2. Справи щодо осіб, які обіймали або обіймають високі державні посади, зокрема народних депутатів, суддів, прокурорів, керівників державних підприємств;

3. Справи, де передбачене покарання у вигляді позбавлення волі понад 10 років, або якщо завдана шкода перевищує 1,5 млн грн [33].

За час своєї діяльності Вищий антикорупційний суд (ВАКС) став ключовим інструментом у протидії корупції в Україні. Його робота демонструє конкретні результати у покаранні осіб, які вчиняли злочини у сфері державної служби та управління.

За майже шість років роботи ВАКС ухвалив 296 вироків щодо 432 осіб. Найбільше вироків винесено за статтями:

1. Прийняття або надання неправомірної вигоди службовою особою;
2. Зловживання владою або службовим становищем;
3. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Аналізуючи вищезазначене, можна сказати про поступове підвищення ефективності протидії корупції на високому рівні та підтверджують роль ВАКС у формуванні системи справедливого і незалежного судочинства.

Створення Вищого антикорупційного суду стало важливим кроком у реформуванні судової системи України та підвищенні ефективності боротьби з високопосадовою корупцією. Незважаючи на виклики, ВАКС продовжує виконувати свою місію, сприяючи зміцненню правової держави та довіри громадян до судової влади.

Після створення Вищого антикорупційного суду важливо розглянути ще один ключовий орган боротьби з корупцією в Україні – Державне бюро розслідувань (ДБР). Воно відповідає за досудове розслідування кримінальних правопорушень, скоєних високопосадовцями, суддями та правоохоронцями, і відіграє важливу роль у забезпеченні прозорості та законності в державному управлінні.

Державне бюро розслідувань (ДБР) є центральним органом досудового розслідування в Україні, створеним для розслідування кримінальних правопорушень, скоєних високопосадовими особами, зокрема правоохоронцями, суддями та іншими державними службовцями.

Згідно з офіційною інформацією, у першому півріччі 2025 року ДБР розслідувало 4 258 кримінальних проваджень, пов'язаних із корупційними злочинами. До суду передано 285 обвинувачень, що свідчить про активну діяльність Бюро в цій сфері [20].

Серед обвинувачених у корупційних справах – посадовці Державної прикордонної служби України (ДПСУ), які причетні до збитків на понад 15 млн грн під час закупівлі пального. Досудове розслідування триває, і ДБР вживає заходів для відшкодування завданих державі збитків [63].

У липні 2025 року суд передав АРМА понад 1,5 млрд грн, знайдених під час обшуку у ексдепутата-регіонала [9].

Важливо зазначити нижче перелічених декілька відомих прикладів розслідувань.

1. Справа Віталія Шабуніна: ухилення від військової служби за сприяння командира військової частини [1].
2. Справа одеського ексвійськкома Борисова: заволодіння бюджетними коштами в особливо великих розмірах [25].

ДБР відіграє ключову роль у боротьбі з корупцією серед правоохоронців та суддів в Україні. Активна діяльність Бюро, зокрема розслідування численних кримінальних проваджень та передача обвинувачень до суду, свідчить про ефективність його роботи. Проте для досягнення максимальних результатів необхідно забезпечити належні умови для діяльності ДБР, зокрема фінансування, кадрове забезпечення та незалежність від інших органів влади.

Незважаючи на помітні досягнення в нарощуванні антикорупційної інфраструктури, система органів, що реалізують антикорупційну політику в Україні, зіштовхується з вагомими викликами, які потребують системного вирішення. Одна з найбільших перепон - це політичний вплив і нестабільність

інституційної автономії. Спеціалізовані антикорупційні органи чи посадові особи повинні мати «високий рівень структурної, операційної та фінансової автономії», щоб уникнути неправомірного втручання з боку політичних груп. Міжнародний огляд добросовісності (OECD) вказує на необхідність посилення незалежності інституцій у боротьбі з корупцією [91].

Суспільна довіра до антикорупційної системи залишається низькою, що частково пояснюється невеликою кількістю завершених справ із вирокami щодо топпосадовців. Щоб підвищити ефективність, антикорупційна система потребує глибшої цифрової трансформації процесів: автоматизація перевірки декларацій, інтегровані інформаційні системи між НАБУ, САП, НАЗК, аналітичні платформи для виявлення ризиків. Також міжнародна підтримка є критичною: фінансова та експертна допомога від донорів допомагає запроваджувати нові технології, налагоджувати обмін інформацією та проводити навчання.

Попри проблеми, в антикорупційній системі спостерігається позитивна тенденція - підсилення інституційного потенціалу. НАБУ, САП і НАЗК розширюють аналітичні підрозділи, впроваджують стандарти управління ризиками, удосконалюють внутрішній контроль. Аналітично про ефективність реалізації антикорупційної програми слід підкреслити, що успіх залежить від злагодженої взаємодії між усіма гілками влади, інституційної стабільності та відповідальності винних.

2.2. Роль громадянського суспільства та міжнародних організацій у системі антикорупційного контролю

Антикорупційний контроль у сучасних державах неможливо уявити без участі громадянського суспільства та міжнародних організацій. Вони забезпечують баланс між державними інституціями, що реалізують політику, і суспільством, яке виступає замовником прозорості та підзвітності. Діяльність громадянського суспільства спрямована на запобігання корупції та

моніторинг дій влади. Міжнародні організації, у свою чергу, створюють стандарти, проводять оцінювання ефективності національних систем, здійснюють зовнішній моніторинг і підтримують реформи технічно та фінансово. В умовах сучасних викликів, коли корупція становить одну з головних загроз для розвитку держави, саме громадські інститути та міжнародна спільнота відіграють провідну роль у забезпеченні прозорості, підзвітності та відкритості влади.

В Україні роль громадянського суспільства в антикорупційному контролі зростає після 2014 року, коли почалася інституціоналізація нової антикорупційної системи – створення НАЗК, НАБУ, ВАКС. Проте, як наголошує, ефективність їхньої роботи значною мірою залежить від рівня громадського контролю та активності неурядових організацій, які відіграють роль незалежних моніторів та ініціаторів суспільного тиску на органи влади у випадках зловживань чи бездіяльності [88, с. 143].

Саме громадські організації стали ініціаторами та учасниками розроблення цих реформ. В. Ординський наголошує, що громадськість - це не лише спостерігач, а й рушійна сила, здатна розірвати коло системної корупції, а без її підтримки будь-які державні антикорупційні ініціативи залишаються формальними [86, с. 2].

Одним із головних акцентів його роботи є аналіз взаємозв'язку між прозорістю державного управління та рівнем свободи медіа. В. Ординський спирається на положення Конвенції ООН проти корупції (ст. 13), підкреслюючи важливість залучення неурядових організацій і засобів масової інформації до формування політики відкритості [34]. Він детально описує подвійний характер впливу ЗМІ - прямий (через викриття фактів корупції, відкриття кримінальних проваджень, відставки посадовців) і непрямий (через формування суспільної думки, підвищення політичної культури, зміцнення громадського контролю) [86, с. 4].

Особливої уваги заслуговує досвід міжнародної співпраці у сфері боротьби з корупцією. За дослідженням О. Головка та О. Харчук, взаємодія

між українськими громадськими інституціями та міжнародними організаціями, такими як GRECO, Transparency International, Світовий банк, сприяє запровадженню ефективних антикорупційних механізмів та підвищенню рівня довіри громадян до державних інститутів [87, с. 420]. Міжнародні партнери не лише фінансово підтримують антикорупційні ініціативи, але й здійснюють моніторинг виконання Україною міжнародних зобов'язань, що створює зовнішній стимул для дотримання принципів доброчесності та відкритості.

Значну роль у цьому процесі відіграють спільні освітні та аналітичні програми, спрямовані на підвищення компетенцій представників громадських організацій і державних службовців. Національний інститут стратегічних досліджень у 2023 році зазначає, що ефективне залучення громадськості до антикорупційних заходів передбачає розвиток дієвих механізмів участі - громадських рад, публічних консультацій, електронних платформ для повідомлення про корупцію. Впровадження цифрових інструментів сприяє підвищенню прозорості державних процесів та зменшенню ризику корупційних зловживань [89].

Зокрема, аналітики Transparency International Ukraine розробили електронну систему публічних закупівель ProZorro, яка стала однією з найуспішніших антикорупційних ініціатив в Україні та визнана однією з найпрозоріших у Європі [91]. Система побудована за принципом «всі бачать усе», що забезпечує відкритий доступ до інформації про всі етапи державних закупівель - від оголошення тендеру до укладення договору. Це дозволило усунути значну частину корупційних ризиків, пов'язаних із закритими процедурами та змовами між постачальниками і замовниками.

Завдяки ефективності ProZorro держава щороку заощаджує мільярди гривень бюджетних коштів, а громадські активісти, журналісти та бізнес мають змогу в режимі реального часу контролювати процес закупівель і виявляти потенційні порушення. Крім того, на базі системи створено аналітичний модуль ProZorro.Продажі та інструмент Dozorro, який дає

можливість громадськості залишати відгуки про проведені тендери, тим самим підвищуючи рівень підзвітності влади та прозорість розподілу державних ресурсів.

Водночас, громадянське суспільство виконує аналітичну та комунікаційну функцію. Через незалежні медіа, антикорупційні платформи, громадські рухи, такі як «Центр протидії корупції» або «Рух Чесно», відбувається інформування громадян про факти корупції, аналіз законодавчих ініціатив та контроль за розподілом державних ресурсів. «Рух Чесно» та «Центр протидії корупції» стали одними з найактивніших і найвпливовіших громадських ініціатив, що відіграють провідну роль у формуванні антикорупційної культури в Україні.

«Рух Чесно» насамперед зосереджується на моніторингу політичного життя, діяльності народних депутатів, партій і місцевих рад. Організація аналізує декларації посадовців, їхню участь у голосуваннях, дотримання етичних стандартів і прозорість фінансування політичних сил. Завдяки системній роботі руху суспільство має можливість отримувати об'єктивну інформацію про доброчесність представників влади, що допомагає виборцям робити більш усвідомлений вибір. Варто додати, що «Рух Чесно» активно бере участь у просуванні реформ у виборчому законодавстві, виступаючи за відкриті партійні списки, гендерну рівність та підзвітність політиків перед громадянами.

«Центр протидії корупції» зосереджується переважно на системній боротьбі з корупцією у вищих ешелонах влади. Його діяльність охоплює підготовку аналітичних матеріалів, правові ініціативи, моніторинг розслідувань та контроль за діяльністю антикорупційних органів. Центр активно бере участь у розробленні законопроектів, спрямованих на посилення відповідальності за корупційні правопорушення, забезпечення прозорості державних фінансів і захист викривачів. Важливою частиною діяльності суду є налагодження комунікації з громадськістю - шляхом співпраці з медіа,

проведення освітніх кампаній та публічних заходів, які мають на меті зміцнення довіри громадян до антикорупційних органів.

Обидві організації не лише виконують функції громадського контролю, а й сприяють створенню діалогу між суспільством, владою та міжнародними партнерами. Їхня діяльність допомагає утвердженню принципів прозорості, підзвітності та відповідальності у державному управлінні, а також формує серед громадян розуміння того, що боротьба з корупцією є спільною справою, яка вимагає постійної участі кожного.

Активна діяльність громадських об'єднань має не лише моніторинговий, а й правозахисний ефект. За даними Transparency International Ukraine, у 2023 році організація подала понад 40 заяв до правоохоронних органів про виявлені корупційні порушення та ініціювала зміни до низки державних програм відбудови. Така взаємодія громадськості з владою сприяє реальному впровадженню принципів прозорості, які визначені в Державній антикорупційній стратегії на 2021–2025 роки [66].

Вагомий внесок у зміцнення антикорупційної системи України здійснюють також незалежні журналістські розслідування, які відіграють ключову роль у забезпеченні прозорості діяльності органів влади та підзвітності посадових осіб. Завдяки роботі таких медіа-ініціатив, як «Bihus.info», «Слідство.Інфо» та «Наші гроші», суспільство регулярно отримує достовірну інформацію про масштабні корупційні схеми, зловживання службовим становищем, непрозорі державні закупівлі, маніпуляції у судовій системі чи порушення у сфері оборонного сектору [49].

Матеріали журналістів-розслідувачів не лише формують суспільний запит на справедливість, але й часто стають підставою для відкриття кримінальних проваджень, службових перевірок або парламентських розслідувань. Таким чином, незалежна журналістика фактично виконує функцію громадського антикорупційного моніторингу, сприяючи підвищенню рівня довіри громадян до державних інституцій та створенню атмосфери нетерпимості до корупції. Її діяльність є важливим елементом

системи демократичного контролю, оскільки забезпечує відкритість державного управління та стимулює владні структури до більшої прозорості у прийнятті рішень

Міжнародний вимір антикорупційної політики України тісно пов'язаний з діяльністю Ради Європи, Європейського Союзу та міжнародних антикорупційних мереж. Група держав проти корупції (GRECO) у своєму четвертому звіті про Україну від лютого 2025 року відзначила, що держава виконала 18 із 31 рекомендації, зокрема щодо доброчесності суддів і прокурорів, але ще має прогалини у сфері парламентської етики [96]. Вказані рекомендації мають не лише консультативне, а й практичне значення, оскільки впливають на оцінку готовності України до членства в ЄС.

Міжнародна антикорупційна оцінка також відображається в Індексі сприйняття корупції (CPI). За даними Transparency International, у 2023 році Україна піднялася на 104 місце серед 180 країн із показником 36 балів зі 100, що свідчить про поступове, хоча й повільне зниження рівня корупції [88]. Даний індекс виконує функцію непрямого міжнародного контролю, адже на його основі донори, інвестори та міжнародні фінансові інституції оцінюють політичну доброчесність держави.

Велике значення для антикорупційного контролю мають програми міжнародної технічної допомоги. Як наголошує О. Головка, завдяки міжнародним програмам технічної допомоги вдалося створити нормативну базу для функціонування ключових антикорупційних органів, забезпечити їхню незалежність і впровадити сучасні механізми фінансового моніторингу. Співпраця з міжнародними партнерами також сприяє гармонізації українського антикорупційного законодавства з європейськими стандартами [87, с. 421]. Зокрема, Європейська антикорупційна ініціатива в Україні (EUACI) спільно з Данією та ЄС підтримує розбудову інституційної спроможності органів влади, судів і громадського сектору. У 2025 році програма EUACI розпочала новий етап стратегічної підтримки доброчесності під час повоєнної відбудови [91]. Такі проекти сприяють розвитку партнерства

між державними та недержавними акторами, навчанню антикорупційних фахівців і зміцненню місцевих ініціатив.

Водночас громадянське суспільство стикається з низкою проблем. Насамперед це обмежені фінансові ресурси, залежність від грантової підтримки, тиск на журналістів-розслідувачів і викривачів корупції. Попри ухвалення Закону України «Про захист викривачів», на практиці його механізми часто залишаються декларативними [3]. Крім того, під час воєнного стану питання національної безпеки іноді мають пріоритет над прозорістю, що може обмежувати громадський контроль.

Попри ці труднощі, діяльність неурядових організацій і міжнародних партнерів залишається ключовою умовою стійкості антикорупційної системи. Їхня взаємодія створює систему стримувань і противаг, яка не дозволяє державі відходити від проголошених принципів доброчесності. Успіх антикорупційних реформ в Україні залежить від здатності уряду забезпечити відкритість даних, доступ громадськості до інформації, реальний захист викривачів і журналістів, а також продовжувати інтеграцію у європейські антикорупційні стандарти.

Висновки до розділу 2

Аналіз інституційного механізму реалізації державної антикорупційної політики в Україні засвідчує, що ефективність боротьби з корупцією визначається не стільки формальним набором органів, скільки якістю їхньої взаємодії, узгодженістю повноважень, незалежністю, прозорістю та включенням громадського й міжнародного контролю. Сучасна антикорупційна система України вибудована за принципом поліцентричності, де ключові суб'єкти – НАБУ, САП, ВАКС, НАЗК, ДБР та інші – виконують спеціалізовані функції, але водночас пов'язані між собою процедурною взаємодією, спільними стандартами та інформаційним обміном.

Інституційний механізм проявляється у конкретних формах взаємодії:

- розслідувально-процесуальній координації між НАБУ та САП, що забезпечує цілісність кримінального провадження;
- судовій спеціалізації через роботу ВАКС, який формує стандарти справедливого й швидкого розгляду справ високопосадової корупції;
- превентивно-контрольній взаємодії НАЗК з органами влади різних рівнів щодо антикорупційної експертизи, моніторингу декларацій, перевірки доброчесності, контролю фінансування партій;
- взаємодії правоохоронних органів (ДБР, Нацполіція, прокуратура) у справах, що стосуються корупції в органах безпеки, судової системи чи правоохоронних структурах.

Значущим елементом є громадський контроль, який виконує не допоміжну, а системоутворюючу функцію. Громадські організації, журналістські розслідування, антикорупційні рухи та експертні мережі здійснюють:

- незалежний нагляд за розподілом бюджетних коштів;
- моніторингові візити до органів влади та судів;
- аналіз державних реєстрів, закупівель і декларацій;
- експертну оцінку законопроектів;
- участь у громадських радах, конкурсних комісіях і етичних колегіях.

Такі механізми створюють додатковий рівень підзвітності та протидіють політичним впливам на антикорупційні органи. Саме громадські інститути забезпечують сталий та неперервний громадський моніторинг, який не залежить від політичних циклів чи змін уряду.

Важливим структурним компонентом інституційного механізму є міжнародний контроль, який проявляється через:

- моніторинг виконання стандартів GRECO, ООН, ЄС;
- участь у спільних слідчих групах і міжнародних аудиторських місіях;
- оціночні візити, під час яких міжнародні експерти перевіряють незалежність НАБУ, САП та ВАКС;

- нагляд за прозорістю оборонних закупівель, гуманітарної допомоги та післявоєнної відбудови;
- умовність фінансової допомоги ЄС і Світового банку виконанням антикорупційних індикаторів.

Ці форми зовнішнього контролю відіграють ключову роль у збереженні інституційної автономії антикорупційних органів та запобіганні політичному втручанню у їхню діяльність.

Розвиток інституційного механізму також залежить від інструментів цифрового контролю, які посилили участь суспільства в антикорупційній політиці. Платформи «Prozorro», «Prozorro.Продажі», відкриті реєстри декларацій, аналітичні системи НАЗК та портал відкритих даних забезпечують постійний і публічний моніторинг транзакцій, дозволяючи виявляти порушення у реальному часі. Це створює новий вимір інституційної взаємодії – цифрову вбудовану прозорість, коли дані стають формою контролю.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що інституційний механізм антикорупційної політики України є багатовимірною системою, у якій:

1. спеціалізовані органи взаємодіють через чіткі процедурні зв'язки;
2. громадськість виконує роль зовнішнього незалежного аудитора, індикатора суспільних очікувань і механізму протидії зловживанням;
3. міжнародні партнери здійснюють нагляд, моніторинг та підтримку реформ;
4. цифрові інструменти забезпечують постійний, публічний і невибірковий контроль;
5. ефективність системи залежить від узгодженості інституційних дій, а не лише від нормативної бази.

Подальший розвиток антикорупційної політики вимагатиме: розширення механізмів громадського та міжнародного моніторингу, посилення гарантій незалежності антикорупційних органів, створення спільних з громадськими організаціями програм аудиту, регулярних моніторингових візитів до органів влади, інституційного закріплення участі

громадськості у всіх ключових процедурах та подальшої цифровізації контрольних повноважень. Лише інтегрована модель державного, громадського та міжнародного контролю здатна забезпечити сталість антикорупційних реформ та мінімізувати ризики повернення до корупційних практик.

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ: ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ПІСЛЯВОЄННА ВІДБУДОВА

3.1. Оцінка сучасного стану корупції в Україні та ефективності заходів протидії

Стан корупції в Україні впродовж 2022–2025 років демонструє складну динаміку, що формується під впливом воєнного стану, переорієнтації державного управління на оборонні потреби, масштабної міжнародної підтримки та посилення зовнішнього контролю. Збройна агресія Російської Федерації змінила характер корупційних ризиків, що проявилось у зміщенні їхнього фокусу з класичних адміністративно-господарських зловживань до секторів оборонних закупівель, гуманітарної допомоги, реконструкційної інфраструктури та логістики. Антикорупційні органи зіткнулися з необхідністю розслідування складних багаторівневих схем, де корупційний компонент часто маскується за режимом секретності, надзвичайними бюджетними процедурами та прискореними механізмами прийняття рішень. Особливого значення набули питання підтримання інституційної стійкості органів протидії корупції за умов воєнного тиску, зміни бюджетних пріоритетів та кадрових ротацій, що визначають здатність системи забезпечувати дієвість запроваджених механізмів запобігання корупції [21, с. 289].

Водночас антикорупційна інфраструктура продемонструвала суттєві ознаки зрілості, які проявилися у стабільності слідчої та процесуальної діяльності НАБУ й САП, збільшенні кількості обвинувальних актів, розширенні спектра кримінальних проваджень, що стосуються високопосадовців, а також у зростанні ефективності судового розгляду ВАКС. Станом на 2023–2024 роки Вищий антикорупційний суд виніс понад 140 вироків, що свідчить про формування стабільної судової практики, спрямованої на забезпечення невідворотності відповідальності за корупційні

правопорушення високого рівня. Значна частина цих рішень стосувалася посадовців міністерського, обласного та муніципального рівнів, а також керівників державних підприємств стратегічної важливості. Кількість вироків сама по собі не може бути єдиним індикатором ефективності, проте їхній характер, обсяг завданих збитків та складність злочинних схем дозволяють оцінити реальний вплив судової системи на зниження толерантності до корупції та посилення правозастосовного компоненту антикорупційної політики.

Поглиблений аналіз статистичних даних НАБУ вказує на зростання обсягів задокументованої корупції, що відображає не збільшення масштабів явища, а розширення інституційної спроможності органу виявляти складні правопорушення. У 2023 році детективи розслідували 1 103 кримінальні провадження, із яких понад 380 були відкриті протягом відповідного періоду. Значний сегмент становили провадження у сфері оборонних закупівель, де зафіксовано як класичні корупційні зловживання, так і складні злочинні схеми з участю посадовців різних рівнів. За даними НАБУ за 2024 рік, загальна сума встановлених збитків перевищила 15,4 млрд грн, що у декілька разів більше, ніж показники попередніх років, і свідчить про здатність органу документувати масштабні фінансові порушення, пов'язані з державними контрактами, закупівлями критичного майна та інфраструктурними проектами [8]. Динаміка збитків не відображає зростання корупційності державного апарату, а демонструє підвищення результативності детективів у виявленні раніше недоступних сегментів державного управління, які традиційно функціонували з низьким рівнем прозорості.

Значущим показником ефективності є співвідношення обвинувачувальних актів і вироків, оскільки лише така комбінація свідчить про завершеність правоохоронного процесу. У 2023–2024 роках до суду було скеровано понад 90 обвинувальних актів щодо високопосадовців, включно з керівниками центральних органів виконавчої влади, державних агентств, депутатів місцевих рад, суддів та представників керівних структур оборонно-

промислового комплексу [20]. Значна частина цих справ стосувалася зловживань у процесі розподілу публічних ресурсів, що робить їх важливими для оцінювання ефективності політики запобігання корупції у пріоритетних секторах. Основні показники демонструють, що система антикорупційних органів працює у режимі підвищеного навантаження, проте зберігає здатність забезпечувати належний процесуальний рівень та стійкість у протидії політичному тиску, який традиційно супроводжує розслідування щодо посадовців високого рівня.

Суттєвий вплив на ефективність заходів протидії корупції має діяльність НАЗК, що забезпечує превентивний вимір антикорупційної політики. Агентство здійснило понад 1,2 млн перевірок декларацій у 2022–2024 роках, а також відновило повний доступ до реєстру декларацій після технічних і нормативних обмежень початку війни [33]. Розширення інформаційних реєстрів та підключення до міжнародних систем обміну даними підвищило здатність НАЗК виявляти невідповідності між доходами і стилем життя декларантів, що посилило тиск на чиновників щодо дотримання етичних стандартів та мінімізації конфлікту інтересів. Важливою тенденцією стало збільшення кількості повідомлень від викривачів, що відображає зростання довіри до механізмів державного захисту та формування нових стандартів суспільної взаємодії у сфері антикорупційного контролю. Така динаміка підтверджує, що запроваджені інструменти декларування та фінансового контролю почали формувати більш стійку культуру доброчесності, яка функціонує незалежно від інституційних та політичних коливань.

Актуальний рівень корупції в Україні значною мірою відображається в міжнародних індикаторах, серед яких ключове місце посідає Індекс сприйняття корупції Transparency International. Україна зберігала стабільну динаміку зростання індексу, що підтверджувало повільне, але поступове підвищення інституційної спроможності держави забезпечувати контроль над корупційними ризиками. Переломним став 2023 рік, коли значення індексу залишилося на рівні 33 балів із 100, що засвідчило вплив воєнного контексту

та складність підтримання антикорупційних механізмів у період надзвичайних обставин. Незмінність показника не є свідченням стагнації, оскільки воєнний стан створює унікальні виклики для оцінювання рівня доброчесності, а обмеження доступу до інформації та трансформація державного сектору ускладнюють міжнародні методики вимірювання. Значення індексу стабілізувалося в умовах, коли значна кількість країн світу також демонструвала погіршення показників, що робить українську позицію порівняно стійкою у глобальному масштабі. Сама динаміка індексу має розглядатися не як абсолютний вимір, а як індикатор напрямку змін, які відбулися внаслідок інституційної активності антикорупційних органів.

Вагомий вплив на оцінювання корупційних процесів здійснює GRECO, яка у своїх щорічних звітах відзначала як прогрес, так і системні проблеми, пов'язані з незалежністю судової влади, розмежуванням повноважень антикорупційних органів та забезпеченням політичної нейтральності їхнього функціонування. Україна виконала 15 із 21 рекомендацій попереднього циклу оцінювання, що демонструє відчутну здатність держави адаптувати національну політику до європейських стандартів [96]. Частина невиконаних рекомендацій стосувалася вдосконалення механізмів дисциплінарної відповідальності суддів, прозорості добору на адміністративні посади та мінімізації ризиків політичного впливу на органи прокуратури. Аналіз цих рекомендацій дозволяє зробити висновок про те, що розвиток антикорупційної системи потребує не лише збільшення кількості проваджень чи вироків, а й фундаментального реформування політичних та адміністративних процедур, які визначають якість добору на ключові посади й ступінь підзвітності органів державної влади. Поступове впровадження рекомендацій GRECO стало чинником внутрішнього тиску на політичну систему, який сприяв модернізації практик доброчесності та запобіганню корупційним проявам у структурах публічного управління [96].

Вирішальну роль у формуванні об'єктивної оцінки стану корупції відіграє моніторинг Європейського Союзу, що посилюється після надання

Україні статусу кандидата на вступ. ЄС застосовує комплексний підхід до оцінювання ефективності антикорупційної політики, включаючи аналіз нормативних змін, інституційної стійкості, незалежності антикорупційних органів та їх реальної здатності забезпечувати кримінальну відповідальність високопосадовців. Звіти Європейської комісії за 2023–2024 роки відзначають прогрес у діяльності НАБУ, САП і ВАКС, але водночас підкреслюють недостатність реформ у сфері судової влади, що створює ризики для реалізації антикорупційної політики на практиці. Моніторинг ЄС концентрується на результативності боротьби з корупцією в оборонному секторі, де рівень ризиків зріс через масовані військові закупівлі та необхідність оперативних рішень. Критерії оцінювання ЄС акцентують увагу на прозорості процедур, відкритості бюджетних операцій, ефективності захисту викривачів та гарантіях незалежності антикорупційних органів, що робить європейський моніторинг одним із найважливіших зовнішніх механізмів регулювання якості антикорупційної політики.

Сектор оборонних закупівель став окремим полем для оцінювання дієвості запроваджених антикорупційних механізмів. Воєнний стан створив реальні умови для зловживань, пов'язаних із закупівлями озброєння, амуніції, пального, продовольства та інженерного обладнання, де спрощені процедури й обмежений доступ до документів могли сформувати підґрунтя для незаконного отримання вигоди. Резонансні справи, включно з розслідуваннями щодо закупівель Міністерством оборони у 2023 році, стали маркером високої чутливості оборонної сфери до корупційних ризиків. Детективи НАБУ документували численні випадки завищення цін, укладання фіктивних контрактів та зловживання дискреційними повноваженнями під прикриттям терміновості закупівель [93]. САП демонструвала готовність доводити ці справи до суду, а ВАКС забезпечував оперативний розгляд окремих епізодів, що свідчило про функціонування антикорупційної інфраструктури навіть у надскладних умовах війни. Розслідування оборонних

закупівель засвідчили, що система здатна реагувати на корупційні ризики навіть у сферах підвищеної секретності та політичної чутливості.

Розвиток електронних інструментів контролю, зокрема функціонування платформ «Prozorro» та «Prozorro.Продажі», сприяв формуванню нового виміру підзвітності, де доступність даних стала ключовим чинником попередження корупційних правопорушень. У 2022–2024 роках через систему «Prozorro» було проведено понад 2 мільйони закупівель, що створило можливість для широкого спектра громадських досліджень та аналітичних розслідувань. Аналітичні платформи DOZORRO та «Prozorro Insight» надали змогу оцінити ефективність закупівель за різними секторами, виявити системні порушення та вивести на публічний рівень факти змови учасників, штучного обмеження конкуренції чи грубих порушень тендерних процедур. Значний обсяг інформації, доступний журналістам, громадським організаціям і міжнародним партнерам, став ще одним елементом зовнішнього контролю, що істотно зменшив можливість приховування зловживань навіть за умов обмеженої відкритості оборонних закупівель. Електронні системи у сфері публічних закупівель стали не лише технічним інструментом, а й важливим антикорупційним ресурсом, що інтегрує громадський контроль у державну політику.

Діяльність Державного бюро розслідувань у 2022–2025 роках стала важливою складовою загальної антикорупційної архітектури, оскільки саме цей орган виявив здатність документувати корупційні правопорушення у правоохоронних структурах, судовій системі та секторі державної безпеки. Зміна підходів до виявлення зловживань серед представників силових відомств призвела до істотного збільшення кількості кримінальних проваджень, що стосувалися незаконного використання службових повноважень, продажу слідчих дій, маніпулювання доказами та отримання неправомірної вигоди за ухвалення рішень під час воєнного стану. ДБР задокументувало понад 2,6 млрд грн збитків за перше півріччя 2024 року, що свідчить про розширення функціональної здатності цього органу охоплювати

корупційні правопорушення у сегментах, які традиційно залишалися малодослідними або формально недоступними [20]. На противагу попереднім рокам, коли робота ДБР часто критикувалася за політичну вразливість і недостатню результативність, у період активної фази війни орган продемонстрував значно вищий рівень стійкості та процесуальної автономії, що посилює його роль у системній протидії зловживанням серед суб'єктів, діяльність яких безпосередньо впливає на функціонування безпекового сектору [20].

Корпоративне управління державними підприємствами також зазнало суттєвих трансформацій, які виявили як прогрес, так і критичні структурні ризики. Найбільші державні компанії, включно з підприємствами оборонно-промислового комплексу, логістичних секторів, енергетики та інфраструктури, залишаються зонами підвищеної корупційної небезпеки через зміни процедур закупівель, централізацію управлінських рішень, посилені повноваження військових адміністрацій та зростання обсягів фінансових потоків, що спрямовуються на стратегічні потреби країни. Значна кількість кримінальних проваджень НАБУ стосувалася керівників державних підприємств, які задіювали укладення фіктивних договорів, змови з приватними компаніями та формування штучних завищень вартості товарів і послуг. Дослідження фінансових операцій державних компаній засвідчили, що підвищення ризиків стало прямим наслідком накопичення стратегічних ресурсів, обмеженої прозорості наказів і розпоряджень та можливостей маніпулювання технічними специфікаціями. Державні підприємства, яким надається важливе значення у структурі національної економіки, потребують впровадження оновлених стандартів корпоративного нагляду, які враховують реальні ризики воєнного періоду та обмежують можливості для зловживань, що виникають через надмірну концентрацію управлінських повноважень.

Структура судової влади залишалася найбільш уразливою ділянкою антикорупційної політики, яка навіть у 2022–2025 роках демонструвала лише частковий прогрес у підвищенні прозорості добору суддів, роботі

кваліфікаційних комісій та розбудові дисциплінарних механізмів. Заклади судової системи зіштовхнулися з критичною нестачею кадрів, наслідками руйнувань судової інфраструктури, релокацією судів та необхідністю працювати в умовах постійної безпекової загрози. Такі обставини створили умови для затягування розгляду справ, зростання навантаження на суддів та появи ризиків вибіркового застосування процесуальних норм [37, с. 811]. Паралельно спостерігалася тенденція до затримок у формуванні Вищої кваліфікаційної комісії суддів та обмеженої роботи Вищої ради правосуддя, що ускладнювало очищення судового корпусу від недоброчесних представників. Судова система залишається фундаментальним чинником, який визначає реальну ефективність антикорупційних заходів, оскільки лише повноцінно незалежні й доброчесні суди здатні забезпечувати стабільність правозастосування й невідворотність кримінальної відповідальності. Відсутність комплексної судової реформи знижує ефективність роботи НАБУ, САП і ВАКС, адже значна кількість корупційних справ потребує апеляційного та касаційного розгляду, де зберігаються ризики необґрунтованого втручання або уповільнення процесу.

Особливої уваги потребує оцінювання ризиків політичного втручання у діяльність антикорупційних органів, оскільки саме цей фактор має найбільший потенціал впливати на інституційну стійкість системи. У 2022–2025 роках спостерігалися спроби тиску на НАБУ та САП, що проявлялися у публічних критичних кампаніях, інформаційних атаках, втручанні в конкурсні процедури або ініціюванні законодавчих змін, які могли б обмежити повноваження або автономність антикорупційних інституцій. Попри наявність таких ризиків, система продемонструвала здатність протистояти політичному впливу завдяки значній увазі міжнародних партнерів, вимогам ЄС щодо збереження інституційної незалежності та активності громадянського суспільства, яке систематично відстоювало прозорість конкурсів і верховенство стандартів доброчесності. Інституційна стійкість стала результатом поєднання внутрішньої професійної автономії органів, зовнішнього нагляду з боку

міжнародних організацій та широкого спектра громадських ініціатив, що утворили багаторівневий бар'єр для політичного втручання.

Важливу роль у протидії корупції відіграє діяльність Служби безпеки України, яка виконувала окремі функції щодо документування корупційних правопорушень у сфері оборони, стратегічних підприємств, логістичних центрів та органів місцевого самоврядування. Значна частина розслідувань стосувалася незаконного використання гуманітарної допомоги, заволодіння матеріальними ресурсами, які мали бути спрямовані на потреби Збройних сил, або співучасті посадовців із представниками приватних структур, які отримували вигоду через маніпулювання обсягами або якістю поставок. Систематична робота СБУ у сфері протидії злочинам, що загрожували обороноздатності, дозволила посилити загальний антикорупційний ефект у стратегічно важливих секторах, хоча діяльність цього органу потребує додаткової прозорості та підзвітності, особливо у частині взаємодії з прокуратурою та судовими органами [41, с. 107-110]. Виявлені правопорушення свідчать про значні ризики щодо розподілу ресурсів у період воєнної мобілізації державного апарату та формують потребу у глибшому реформуванні внутрішніх процедур, які визначають порядок ухвалення рішень у секторах, що пов'язані з національною безпекою.

Контроль за фінансуванням політичних партій та виборчих кампаній, який здійснює НАЗК, став одним із ключових індикаторів ефективності антикорупційної політики у сфері формування політичної волі. У 2022–2025 роках політична система функціонувала в умовах воєнного режиму, що тимчасово призупинило виборчі процеси, проте не зменшило потреби у контролі над джерелами фінансування партій та прозорістю їхньої діяльності. Агентство активно здійснювало перевірку фінансових звітів політичних партій, що надходили із значними затримками та з нерівномірністю, характерною для кризового періоду. Попри ці труднощі, вдалося виявити численні порушення, пов'язані з непрозорим використанням бюджетних коштів, отриманням фінансової підтримки від юридичних осіб, які не мали

права фінансувати політичні структури, або маніпулюванням даними про майновий стан партійних організацій. Значна кількість зафіксованих порушень засвідчила, що під час війни політичні інституції залишалися вразливими до впливу приватного капіталу, що потребує перегляду правил фінансової звітності та більш суворого контролю над партійною діяльністю у періоди підвищеної політичної нестабільності. Розвиток системи моніторингу фінансування політичних партій, яку забезпечує НАЗК, створив основу для подальшого впровадження механізмів, що здатні забезпечити стійкість політичної системи до корупційного впливу після відновлення виборчих процесів.

Сфера запобігання конфлікту інтересів продемонструвала складну конфігурацію динаміки, зважаючи на обставини воєнного стану, які часто вимагали від посадовців швидкого ухвалення рішень у ситуаціях, де розмежування приватних і публічних інтересів могло здаватися нечітким або вторинним. НАЗК зафіксувало значне зростання кількості повідомлень про потенційні порушення, пов'язані з прийняттям управлінських рішень у сфері розподілу гуманітарної допомоги, матеріально-технічного забезпечення військових адміністрацій, укладанням контрактів на постачання критичного обладнання та формуванням складу комісій, що ухвалювали рішення про використання стратегічних ресурсів [50]. Підвищення кількості таких повідомлень відображало складність роботи органів державної влади в умовах мобілізаційної економіки, де посадовці часто взаємодіяли з партнерами, від яких вони залежали у довоєнний період, або з приватними підприємствами, які могли мати попередні бізнес-зв'язки з представниками влади. Публічний характер рішень щодо конфлікту інтересів посилив довіру громадськості до механізмів контролю, однак водночас висвітлив структурні обмеження, які потребують оновлення законодавства та розширення повноважень НАЗК у напрямі нагляду за процесами ухвалення рішень у кризових умовах [50].

Суттєве місце в антикорупційній політиці зайняла діяльність у сфері захисту викривачів, кількість повідомлень яких продемонструвала істотне

зростання у 2023–2025 роках. Прийняття нових нормативних гарантій та запуск механізмів анонімного інформування спричинили збільшення кількості заяв про корупційні правопорушення, які надходили не лише від державних службовців, а й від працівників приватних компаній, залучених до державних закупівель, гуманітарних проєктів або інфраструктурних робіт. Викривачі стали важливими носіями внутрішньої інформації, що дозволяла швидко виявляти ризики, неможливі для фіксації через стандартні інституційні механізми. Динаміка їх звернень продемонструвала, що довіра до державних інструментів захисту поступово зростала, попри окремі випадки порушення гарантій безпеки чи витоку персональних даних. Поступове зміцнення системи захисту викривачів стало маркером формування нового соціального стандарту, що підтримує неприпустимість корупційних практик та створює середовище, у якому участь громадян у протидії корупції набуває системного характеру.

Важливою умовою сучасного оцінювання антикорупційної політики є прогнозування корупційних ризиків, які можуть проявитися після завершення активної фази бойових дій та переходу держави до масштабної реконструкції. Економічне відновлення, управління значними обсягами міжнародної фінансової допомоги, реалізація проєктів відбудови інфраструктури та реформування багатьох галузей створюють потужні стимули для активізації корупційно вмотивованих дій. Досвід постконфліктних держав свідчить, що саме період відбудови є найбільш ризикогенним, оскільки поєднує інтенсивні бюджетні вливання, відсутність чітких правил, велике навантаження на адміністративні структури та прагнення приватних акторів отримати доступ до фінансових ресурсів. Уже зараз аналітичні звіти міжнародних організацій наголошують на потребі формування системи попереджувальних механізмів, здатних забезпечити прозорість конкурсних процедур, моніторинг обсягів фінансування, контроль над витратами та ефективну взаємодію держави з громадськими структурами, які спеціалізуються на аудиті використання публічних коштів. Потенціал корупційних ризиків у майбутніх

реконструкційних проєктах робить антикорупційну політику одним із ключових елементів національної безпеки та фінансової стабільності.

Громадські організації та незалежні журналістські проєкти продовжують відігравати визначальну роль у формуванні зовнішнього моніторингу, який доповнює державні інституційні механізми. Діяльність таких ініціатив, як Bihus.Info, «Наші гроші», Transparency International Ukraine, Центр протидії корупції та DOZORRO, створила потужну систему громадського аудиту, що охоплює аналіз публічних закупівель, документування зловживань у державних підприємствах, контроль за діяльністю місцевих органів влади та розслідування корупційних практик у стратегічних секторах економіки. Громадський контроль став важливим елементом антикорупційної політики не лише як механізм викриття корупційних правопорушень, а й як інструмент впливу на державні рішення, що забезпечує додаткову легітимність реформ і сприяє суспільній мобілізації проти зловживань. Умови воєнного часу підвищили значення громадського моніторингу, оскільки саме ці структури можуть забезпечувати контроль над тими сегментами державного управління, де дія публічних інституцій обмежена або ускладнена зовнішніми факторами.

Оцінювання роботи Вищого антикорупційного суду у 2022–2025 роках дозволяє визначити реальний рівень результативності антикорупційної політики, оскільки саме судова гілка влади забезпечує завершення кримінально-правового циклу та формує стандарти застосування антикорупційного законодавства. ВАКС продемонстрував стабільну динаміку розгляду справ, у межах якої значну кількість вироків було ухвалено щодо посадовців органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, суддів, прокурорів та високопосадовців центрального рівня. Особливість судової практики цього періоду полягає у активному застосуванні інституту конфіскації незаконно отриманих активів, що посилює превентивні можливості кримінального закону та створило для держави реальні механізми відновлення економічних втрат. Практика ВАКС свідчила про зміцнення

позицій щодо невідворотності покарання, оскільки судді намагалися забезпечити належний баланс між суворістю вироків і дотриманням процесуальних гарантій, що формувало суспільне уявлення про об'єктивність і незалежність судового правосуддя [11]. Водночас навантаження на суддів залишалося високим, що ускладнювало можливість швидкого розгляду складних корупційних справ та формувало ризики нерівномірності у правозастосовній практиці, які потребують подальшого вдосконалення організаційних процедур судового адміністрування.

Судова система в антикорупційній сфері зіткнулася з низкою бар'єрів, які обмежували її ефективність і вимагали системного переосмислення. Відсутність достатньої кількості суддів в апеляційних інстанціях впливала на тривалість розгляду справ, що потребували перегляду рішень першої інстанції, унаслідок чого остаточний розгляд окремих епізодів затягувався на роки. Розбалансованість у системі судових механізмів була посилена недостатністю дисциплінарного нагляду та обмеженою дієвістю механізмів перевірки доброчесності суддів, особливо тих, які розглядали складні корупційні справи. У разі, коли судова система не забезпечує належного рівня прозорості у своїй діяльності, виникають ризики політичного чи адміністративного тиску на вирок, що може вплинути на легітимність антикорупційної політики загалом. Наявні інституційні проблеми вказують на необхідність паралельного реформування судової системи, оскільки без цього механізми антикорупційної політики не здатні повною мірою реалізовувати свій потенціал і забезпечувати стабільне функціонування демократичного правопорядку.

Міжнародні партнери відіграли провідну роль у формуванні зовнішнього нагляду над українською антикорупційною політикою, забезпечуючи вплив на її розвиток через вимоги до інституційної стійкості, незалежності органів та прозорості процесів. Європейський Союз зосереджував увагу на функціонуванні НАБУ, САП і ВАКС, пов'язуючи макрофінансову допомогу з виконанням індикаторів щодо забезпечення їхньої незалежності. OECD приділяла увагу реформам корпоративного управління,

підкреслюючи стратегічну важливість відокремлення політичних рішень від економічних процесів у державних компаніях. USAID підтримувала розвиток інституційної спроможності НАБУ та НАЗК, зокрема через надання експертної та технічної допомоги, спрямованої на посилення аналітичних можливостей і впровадження сучасних систем управління даними. Такий багаторівневий вплив забезпечив ефект зовнішнього контролю, що частково компенсував внутрішні структурні вади системи та сприяв підтриманню високого рівня політичної відповідальності керівництва країни за стан антикорупційної політики.

Одним із найбільш результативних інструментів протидії корупції стали цифрові системи моніторингу, які інтегрувались у державне управління та створили нові механізми забезпечення прозорості. Платформи відкритих даних надали можливість аналізувати фінансові операції, реєстри декларацій, дані про закупівлі та використання публічних коштів у режимі реального часу. Аналітичні системи, створені за підтримки НАЗК, дозволили здійснювати автоматизовану перевірку декларацій, що зменшило людський фактор та підвищило об'єктивність процесу виявлення невідповідностей. Прозорість, забезпечена електронними системами, посилила роль громадськості у моніторингу державних процесів, що у свою чергу стимулювало державні органи до підвищення рівня підзвітності. Розвиток цифрових технологій у сфері боротьби з корупцією став каталізатором для модернізації державного управління та зміни підходів до контролю, забезпечуючи інтеграцію технічних можливостей з правовими механізмами, що підвищило ефективність системи без суттєвого збільшення бюджетних витрат на контрольну діяльність.

Оцінювання ефективності антикорупційної політики охоплює аналіз не лише кількісних показників, а й структурних характеристик, пов'язаних зі здатністю системи виявляти приховані процеси та реагувати на нові форми корупційних практик. Відповідно до сучасних підходів, ефективність визначається не лише кількістю вироків чи проваджень, а й здатністю органів запобігати формуванню корупційних схем та забезпечувати стійкість

державного управління до корупційного тиску. Важливим параметром є наявність інституційної пам'яті, яка дозволяє органам враховувати попередній досвід та уникати повторення системних помилок. Не менш важливим є рівень довіри громадян до антикорупційної інфраструктури, оскільки саме суспільна підтримка формує передумови для взаємодії державних і недержавних суб'єктів у сфері протидії корупції. Ефективність антикорупційної політики в Україні не може оцінюватися ізольовано від ширшого контексту державного управління, адже вона взаємопов'язана з рівнем професійної компетентності чиновників, якістю нормативної бази, ступенем незалежності судової влади та функціонуванням політичних інститутів.

Інституційна стійкість антикорупційної системи в умовах війни стала визначальним критерієм її життєздатності та здатності протистояти новим формам зловживань, які виникали під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. Антикорупційні органи функціонували у середовищі підвищеної політичної напруги, адаптуючись до змін правового поля та необхідності документувати злочини, що здійснювалися у секторах із обмеженим доступом до інформації. Система демонструвала значний рівень внутрішньої консолідації, що проявлялося у здатності забезпечувати координацію між органами, не допускаючи суттєвих конфліктів повноважень та інституційної конкуренції, яка була характерною для попередніх років. Значну роль у підтриманні стійкості відіграла культура професійної автономії, сформована внаслідок багаторічного впливу міжнародних партнерів і громадського сектору, що сприяло виробленню внутрішніх стандартів діяльності, здатних мінімізувати ризики маніпулювання управлінськими рішеннями. Інституційна модель антикорупційної політики поступово переходила від реактивного до стратегічного формату, зосереджуючись на довгострокових ризиках, що можуть проявитися під час повоєнної відбудови.

Взаємодія держави з громадськими організаціями стала окремим елементом оцінки ефективності антикорупційної політики, оскільки саме ці структури формували альтернативний рівень контролю, що доповнював і

посилював діяльність державних інституцій. У 2022–2025 роках громадські організації виконували функції зовнішнього експертного середовища, яке забезпечувало аудит нормативних змін, аналіз закупівель, документування зловживань, контроль за процесами відбудови та моніторинг фінансових потоків, спрямованих на гуманітарні або оборонні цілі [17, с. 81-82]. Спільні ініціативи державних органів і громадського сектору, такі як створення наглядових механізмів, робочих груп та міжінституційних платформ обміну даними, формували унікальну модель багаторівневого контролю, що поєднувала офіційні та неофіційні канали виявлення корупційних ризиків. Сприйняття громадських організацій як партнерів, а не опонентів, стало важливим результатом зміни політичної культури, яка тяжіла до більшої прозорості та відкритості управлінських рішень. Така взаємодія сприяла зниженню рівня інституційної закритості та посилювала політичну відповідальність державних службовців, які усвідомлювали, що їхні рішення перебувають під безперервним громадським наглядом.

Завданням антикорупційної політики найближчих років стане запобігання формуванню нових корупційних моделей, що можуть виникнути внаслідок масштабного відновлення країни. Керування значними обсягами міжнародної фінансової допомоги, виділення коштів на реконструкцію інфраструктури, модернізацію енергетичних систем, житлове будівництво та соціальні програми створюватиме новий топологічний ландшафт ризиків, у межах якого ключову роль відіграватиме забезпечення прозорих процедур розподілу ресурсів [41, с. 107]. Міжнародні партнери вже оголосили вимогу запровадження окремих механізмів контролю за післявоєнними проектами, що включатимуть незалежний аудит, постійний моніторинг і доступ до первинних даних. Необхідність адаптації антикорупційної інфраструктури до цих викликів передбачає розвиток спеціалізованих аналітичних центрів, розширення повноважень антикорупційних органів, оновлення нормативної бази та забезпечення взаємодії між державними структурними підрозділами, міжнародними організаціями та громадським сектором. Досвід інших країн,

які проходили постконфліктну відбудову, підтверджує, що відсутність попереджувальних механізмів може призвести до масштабних корупційних схем, які згодом виявляються важко контрольованими та руйнують довіру до держави і міжнародних інституцій.

Сучасна антикорупційна політика України формується у складному середовищі багатовекторних ризиків, внутрішніх обмежень і зовнішніх чинників впливу, що визначають її здатність забезпечувати стабільне функціонування державного апарату. Вона спирається на поєднання інструментів попередження, виявлення та розслідування корупційних правопорушень, що реалізуються через діяльність спеціалізованих органів, інтегрованих у загальну систему публічного управління. Аналіз динаміки останніх років свідчить про те, що антикорупційна система поступово трансформується у напрямі підвищення прозорості та відкритості, використання цифрових технологій, розширення ролі громадськості та залучення міжнародних механізмів моніторингу. Зростання результативності правоохоронних органів і розвиток превентивних засобів контролю формують підґрунтя для зміцнення демократичних інститутів у період воєнних і післявоєнних трансформацій. Поступовий перехід від формального виконання антикорупційних норм до реальної інституційної спроможності демонструє зміну парадигми державної політики, у межах якої боротьба з корупцією розглядається як фундаментальна складова національної безпеки, економічної стабільності та міжнародної інтеграції України.

3.2. Шляхи підвищення ефективності державної антикорупційної політики: використання міжнародного досвіду та цифрових інструментів

Підвищення ефективності антикорупційної політики України потребує зосередження уваги на внутрішніх процесах, які визначають спроможність державних органів запобігати корупційним ризикам, контролювати управлінські рішення, забезпечувати належний рівень прозорості та

підтримувати професійну автономію інституцій, відповідальних за реалізацію антикорупційної стратегії. Державна політика протидії корупції у 2022–2025 роках формувалася в умовах воєнного стану, що створило безпрецедентний рівень адміністративного навантаження та розширило спектр секторів, де рішення ухвалювалися в прискореному режимі. Такі обставини зумовили потребу у модернізації інструментів контролю та підсиленні цифрових механізмів, які дозволяють виявляти аномалії, аналізувати дані у великих обсягах і фіксувати відхилення від стандартних управлінських процедур. Україна вже реалізувала низку інституційних рішень, спрямованих на підвищення ефективності протидії корупції, проте сучасний етап розвитку держави висуває вимоги до поглиблення цифрової інтеграції, розширення превентивних інструментів і зміцнення інституційної стійкості органів, які забезпечують належне виконання антикорупційних функцій.

Антикорупційна інфраструктура України базується на діяльності НАБУ, САП, ВАКС, НАЗК та ДБР, які формують цілісну систему запобігання, виявлення та покарання корупційних правопорушень. Ефективність цієї системи залежить від узгодженості між органами, здатності забезпечувати обмін інформацією, своєчасність реагування на ризикові управлінські рішення та рівень цифрової готовності структур, відповідальних за фінансовий і процесуальний контроль. НАБУ продовжує нарощувати аналітичні можливості через розширення інструментів фінансового моніторингу, створення підрозділів стратегічного аналізу та використання цифрових платформ для пошуку зв'язків між фігурантами справ. НАЗК активно впроваджує електронні системи декларування та автоматизовані алгоритми перевірки, що дає змогу охоплювати значно більшу кількість суб'єктів та зменшувати ризики втручання у процеси оцінювання доброчесності. ВАКС формує стабільну судову практику, яка забезпечує рівномірність застосування кримінального законодавства у справах високопосадової корупції та підсилює превентивний вплив антикорупційної системи. Така взаємодія органів

створює підґрунтя для подальшої цифрової модернізації, що має стати одним із ключових напрямів розвитку української антикорупційної політики.

Сучасний досвід України демонструє зростання ролі цифрових інструментів у забезпеченні прозорості публічних фінансів, державних закупівель та використання бюджетних ресурсів. Платформи «Prozorro» та «Prozorro.Продажі» стали основою цифрової інфраструктури, що забезпечує відкритість операцій органів державної влади та державних підприємств. Дані, доступні у цих системах, дозволяють виявляти ознаки змови між учасниками торгів, ідентифікувати повторювані схеми завищення цін, аналізувати швидкість укладання контрактів і фіксувати відхилення у вартості товарів та послуг. Інструменти громадського моніторингу, що функціонують на основі цих систем, створюють додатковий рівень контролю, який діє незалежно від державних обмежень і впливає на поведінку замовників, попереджаючи потенційні зловживання. Розвиток цих платформ свідчить про здатність України формувати цифрове середовище, де прозорість даних стає системним антикорупційним механізмом, що охоплює усі стадії розподілу публічних фінансів.

Паралельно із цифровими закупівлями активно розвивається система «e-Data», яка акумулює інформацію про всі транзакції бюджетних установ. Публічний доступ до цих даних дозволяє журналістам, громадським організаціям та аналітичним центрам контролювати рух бюджетних коштів і виявляти випадки неефективного або непрозорого використання ресурсів. Значний потенціал для підсилення антикорупційної політики має інтеграція «e-Data» із системами бухгалтерського обліку державних підприємств, що забезпечить комплексний фінансовий моніторинг та скоротить часовий розрив між ухваленням управлінського рішення і його контролем. Важливим напрямом є розбудова модулів автоматичного сповіщення про ризикові транзакції, які можуть виявлятися за параметрами повторюваності, відхилення від середньоринкових показників або появи пов'язаних структур у ланцюгах постачання. Такий розвиток цифрової інфраструктури дозволить значно

зменшити можливість приховування неефективних витрат, оскільки аналіз даних у режимі реального часу усуває часові переваги, на які традиційно спираються корупційні суб'єкти.

Розвиток електронного декларування в Україні створив один із найпотужніших інструментів контролю за статками публічних службовців, який надає можливість аналізувати значні обсяги персональних даних, пов'язаних із майновими правами, доходами, витратами та фінансовими зобов'язаннями осіб, що виконують функції держави або місцевого самоврядування. Активне використання автоматизованих алгоритмів перевірки декларацій дозволило НАЗК суттєво збільшити кількість верифікованих документів, зосереджуючи увагу на ризикових категоріях, які потребують глибшого дослідження. Система пошуку невідповідностей між доходами та витратами суб'єктів декларування стала важливим елементом формування превентивного механізму, який дозволяє виявляти потенційні ознаки незаконного збагачення ще до формування кримінального провадження. Важливу роль відіграє розширення реєстрів, що інтегруються в автоматизовану систему перевірки, оскільки доступ до даних про нерухомість, транспорт, корпоративні права, інвестиції та види економічної діяльності підвищує точність алгоритмів і дає можливість аналізувати більш складні комбінації фінансових операцій. Подальший розвиток електронного декларування має бути спрямований на удосконалення міжвідомчої взаємодії, що забезпечить повноцінний доступ до зовнішніх джерел інформації, включаючи фінансові реєстри банківських установ і міжнародні бази даних, які використовуються для боротьби з відмиванням доходів та прихованими активами.

Розширення повноважень та технічних можливостей НАЗК сприяє формуванню системи ризик-орієнтованого контролю, що забезпечує комплексний аналіз поведінкових моделей державних службовців на підставі агрегованих показників діяльності та інформації про їхні професійні функції. Такий підхід дозволив агентству перейти від формальної перевірки декларацій

до створення профілів ризику, які відображають типові закономірності ухилення від надання достовірної інформації, періодичне накопичення активів, непропорційні зміни способу життя або відсутність логічного зв'язку між офіційними доходами й фактичним рівнем матеріального забезпечення. Застосування ризик-орієнтованого підходу потребує подальшого вдосконалення алгоритмів, оскільки великі масиви даних вимагають застосування технологій аналізу, здатних виявляти приховані зв'язки між суб'єктами декларування, пов'язаними особами та підприємствами, що можуть брати участь у схемах ухилення від контролю. Розбудова таких механізмів сприятиме підвищенню якості доказової бази у кримінальних провадженнях, оскільки системний підхід до ідентифікації ризиків створює додатковий рівень превенції та дозволяє зосередити увагу органів розслідування на тих випадках, де ймовірність правопорушення є найбільшою.

Аналітична робота НАБУ стала одним із ключових напрямів розвитку сучасної антикорупційної інфраструктури, оскільки детективи використовують складні цифрові методи виявлення корупційних схем, аналіз руху коштів, реконструкцію ланцюгів трансакцій і створення мережеских моделей взаємовідносин між фігурантами кримінальних справ. Важливою складовою аналітичної діяльності стало застосування програмних платформ, здатних обробляти великі масиви інформації, що надходять від банківських структур, податкових органів, митниці, державних підприємств та міжнародних партнерів. Зростання аналітичної спроможності НАБУ дозволяє швидше ідентифікувати ознаки незаконного збагачення, виявляти приховані активи та аналізувати складні корупційні мережі, які працюють через номінальних осіб або іноземні компанії. У перспективі розвиток аналітичних підрозділів має концентруватися на створенні єдиної інтегрованої платформи, яка забезпечить синхронізацію даних між різними секторними реєстрами та забезпечить детективам інструменти прогнозування, здатні визначати найбільш імовірні корупційні ризики у реальному часі.

Державне бюро розслідувань поступово формує новий формат контролю за діяльністю представників правоохоронних органів, судової влади та інших посадовців, які раніше функціонували в умовах недостатнього рівня зовнішнього нагляду. Посилення ролі ДБР у антикорупційній системі відбувається через використання сучасних цифрових інструментів аналізу доказів, перевірки інформації з декількох джерел і формування міжвідомчих слідчих груп, що працюють над найскладнішими правопорушеннями. Ефективність роботи ДБР зростає завдяки можливості оперативного отримання даних з державних реєстрів, доступу до інформації про переміщення коштів та майна, а також застосуванню технологій аналізу документів, що дозволяють автоматично виявляти ознаки підробки або фальсифікації. Подальший розвиток цього органу потребує вдосконалення інфраструктури цифрового зберігання доказів, підвищення рівня кваліфікації співробітників у роботі з великими масивами інформації та зміцнення взаємодії з прокуратурою для забезпечення ефективного процесуального супроводу.

Розвиток цифрової взаємодії між органами державної влади став одним із ключових напрямів модернізації української антикорупційної політики, оскільки інтеграція реєстрів, платформ та баз даних забезпечує безперервний доступ до інформації, необхідної для аналізу управлінських рішень і виявлення потенційних порушень. Інституційна логіка цифрового урядування поступово формує середовище, де кожна дія посадовця залишає цифровий слід, а кожне управлінське рішення може бути перевірене різними державними органами та громадськими інституціями. Впровадження наскрізної електронної ідентифікації та єдиних засобів авторизації в державних реєстрах підсилює контроль за змінами в офіційних документах, оскільки будь-яке втручання у систему фіксується автоматично та може бути відтворено на будь-якому етапі перевірки. Така модель поступово формує управлінську культуру, у межах якої цифрове слідкування за діями посадовців стає не винятком, а базовим елементом професійної діяльності. Перехід до

інтегрованого цифрового контролю дозволяє усунути ключові корупційні ризики, пов'язані з непрозорістю, закритістю та неможливістю оперативного доступу до інформації, яка є необхідною для об'єктивного аналізу.

Особливе значення для антикорупційної інфраструктури набуває розвиток екосистеми «Дія», яка стала не лише інструментом цифровізації публічних послуг, а й ефективним засобом мінімізації корупційних ризиків через скорочення прямої взаємодії громадян із посадовцями. У системі «Дія» реалізовано принцип автоматизованої обробки даних, що дозволяє позбавляти посадових осіб можливості впливати на ухвалення рішення у суб'єктивний спосіб. Розширення цифрової платформи сприяє поступовому зникненню адміністративних щілин, у яких традиційно формувалися корупційні поведінкові моделі, пов'язані з затримкою документів, навмисним створенням бюрократичних перешкод або маніпуляціями з результатами перевірок. Діяльність платформи має значення і для місцевих органів влади, оскільки оцифрування великої кількості сервісів скорочує можливість неформальних контактів між чиновниками та громадянами, а також створює нові механізми моніторингу рішень, що ухвалюються органами самоврядування.

Логування службових дій стає фундаментом нової системи контролю, яка спирається на можливість відтворити повну хронологію змін у документах, реєстрах або управлінських процесах. Лог-файли фіксують кожен елемент діяльності: момент входу до системи, час зміни запису, зміст правки, користувача, який здійснив дію, та її технічні параметри. Такий цифровий механізм суттєво обмежує можливість приховування незаконних дій або маніпуляцій з даними, оскільки відтворення всіх операцій забезпечує слідчим органам цілісний доступ до інформації, що дозволяє встановити логічний зв'язок між індивідуальною дією посадовця та потенційним зловживанням. Упровадження логування на рівні реєстрів нерухомості, підприємств, соціальних виплат і земельних ресурсів створює умови для швидкого виявлення незаконних змін або спроби втручання в систему. Досвід останніх років підтверджує, що цифровий контроль здатен попереджати корупційні

практики на ранньому етапі, оскільки сам факт фіксації дій зменшує ймовірність порушення.

Інтеграція державних реєстрів є умовою для створення єдиного середовища аналітичної роботи, де інформація про фізичних і юридичних осіб формується у повному вигляді та дозволяє аналізувати поведінкові, економічні та правові зв'язки з високою точністю. Актуальна практика показує, що фрагментованість даних створює можливості для приховування активів, дублювання реєстрацій, використання номінальних власників і маніпуляцій з документами, які залишаються непомітними у межах окремих реєстрів. Завданням державної політики є не лише з'єднання існуючих реєстрів, а й розбудова принципу сумісності на рівні програмного забезпечення, структури даних і юридичних механізмів доступу. Централізована модель обробки інформації створює умови для синхронізованої перевірки активів, прав власності, корпоративних відносин і транзакцій, що унеможливує застосування схем, побудованих на розриві між різними реєстрами.

Формування повністю цифрового управлінського циклу в Україні передбачає поступовий перехід до моделі, у межах якої всі процеси – від планування бюджету до контролю за виконанням рішень – здійснюються виключно на основі електронних процедур. Такий формат дозволяє створити прозоре середовище, де будь-яке втручання у документи або зміну даних може бути відтворено на етапі аудиту, а інформаційні ресурси доступні для контролю не лише державним органам, а й громадським структурам. Перехід до цифрового управління знижує роль суб'єктивного чинника у прийнятті рішень, оскільки вплив людського фактора компенсується автоматизованими механізмами верифікації та контролю. Водночас цифрова екосистема формує умови для створення аналітичних моделей, які дозволяють прогнозувати ризики, аналізувати закономірності та вдосконалювати процеси з урахуванням попереднього досвіду. Внаслідок цього державне управління стає не лише

більш прозорим, а й більш стійким до внутрішніх та зовнішніх корупційних загроз.

Громадський контроль відіграє ключову роль у формуванні стійкої антикорупційної політики, оскільки діяльність недержавних інституцій створює додаткові гарантії прозорості та підвищує рівень публічної підзвітності органів влади. Активність антикорупційних громадських організацій, журналістів-розслідувачів, експертних центрів і локальних моніторингових платформ забезпечує постійний аналіз рішень державних органів, розподілу бюджетних ресурсів, зміни майнового стану посадовців і функціонування державних підприємств. Розвиток незалежної журналістики даних дозволяє фіксувати приховані фінансові схеми, виявляти пов'язані структури, аналізувати закупівлі, відстежувати рух коштів та документувати зловживання на рівні, який часто недоступний державним слідчим через обмеження процедур або ресурсів. Значний вплив на антикорупційну політику мають моніторингові візити громадських організацій до органів влади, що дозволяють виявляти адміністративні бар'єри, оцінювати добросовісність персоналу, контролювати взаємодію чиновників із громадянами та аналізувати ефективність запроваджених процедур. Наявність незалежних інституцій, здатних здійснювати системний нагляд, створює багаторівневий контроль, який унеможливорює концентрацію корупційних ризиків у замкнених управлінських структурах.

Громадські аудити, що здійснюються на основі відкритих даних, формують додатковий аналітичний ресурс для державних органів, оскільки вони дозволяють виявляти на ранніх етапах закономірності, які вказують на неефективне використання коштів або приховані схеми. Аналітичні звіти громадських платформ часто доповнюють офіційні матеріали, оскільки вони можуть включати джерела, що виходять за межі державних систем, наприклад інформацію від бізнесу, міжнародних партнерів або локальних спільнот. Продуктивність цієї взаємодії залежить від готовності державних органів сприймати зовнішні висновки як ресурс для вдосконалення, а не як критику. В

останні роки державні установи дедалі частіше залучають громадськість до консультацій під час підготовки політик, що дозволяє інтегрувати альтернативні джерела інформації у процес ухвалення рішень. Така практика формує сталі механізми демократичної участі, що посилюють підзвітність органів влади та знижують ймовірність корупційних зловживань у сферах, де громадський інтерес є високим.

Розвиток платформ громадського контролю, які працюють із даними систем Prozorro, Spending, OpenDataBot та інших цифрових інструментів, формує нову архітектуру антикорупційного середовища, де інформація виступає інструментом превенції. Публічність рішень державних органів створює умови для їхнього постійного аналізу з боку суспільства, що суттєво змінює поведінку посадовців, які змушені діяти з урахуванням потенційної уваги зовнішніх спостерігачів. Це впливає на зменшення кількості дрібних корупційних правопорушень, оскільки ризик суспільного розголосу часто стає стримувальним фактором навіть тоді, коли ймовірність кримінального переслідування є низькою. Цифрові платформи також формують інструменти фіксації публічної репутації, які створюють довготривалі наслідки для службовців, що порушують стандарти доброчесності. Така модель сприяє формуванню антикорупційної культури, де репутаційні ризики стають не менш важливими, ніж юридичні.

Міжнародні організації і надалі залишаються важливими учасниками української антикорупційної політики, проте їхній вплив має специфічний характер – вони не нав'язують готові моделі, а забезпечують експертний супровід, оцінювання прогресу та моніторинг виконання державних зобов'язань. GRECO, ЄС, OECD та інші структури виконують функцію зовнішнього контролю, спрямованого на оцінку незалежності інституцій, відповідності законодавства міжнародним стандартам і реальної практики застосування антикорупційних норм. Рекомендації міжнародних партнерів використовуються в Україні як орієнтири, що визначають напрями вдосконалення управлінських процедур, законодавчих рішень і механізмів

контролю. Такий формат не створює прямого впливу на процес ухвалення рішень, але забезпечує регулярну оцінку стану реформ, що підвищує політичну відповідальність державних органів та стимулює їх до підвищення прозорості. У період післявоєнної реконструкції роль міжнародних партнерів значно зросте, оскільки обсяги фінансової підтримки вимагатимуть жорстких умов підзвітності, що включатимуть моніторинг проектів, аудит програм і аналіз ефективності використання виділених ресурсів.

Інституційна спроможність антикорупційних органів є ключовим елементом української політики протидії корупції, оскільки ефективність діяльності НАБУ, САП, ВАКС і НАЗК залежить від якості управлінських процедур, рівня професійної підготовки кадрів, достатності ресурсного забезпечення та наявності стійких процедурних гарантій незалежності. Формування інституційної стійкості потребує поглиблення спеціалізації та розширення аналітичних можливостей органів, що проводять розслідування корупційних правопорушень. Підвищення спроможності НАБУ може базуватися на удосконаленні механізмів стратегічного аналізу, що дозволяють виявляти складні форми корупційних схем через прогнозування, моделювання та аналіз структурних ризиків. Розвиток спеціалізованих аналітичних підрозділів дозволить зменшити залежність від зовнішніх джерел інформації та створити багаторівневу систему виявлення аномальних фінансових операцій, які часто залишаються непомітними на етапі первинного моніторингу. Інституційна підтримка діяльності НАБУ має включати забезпечення високих стандартів оплати праці, удосконалення кадрових процедур і створення системи внутрішнього контролю, здатної мінімізувати ризики впливу на процеси розслідування.

Підсилення автономії Спеціалізованої антикорупційної прокуратури є невід'ємним компонентом модернізації антикорупційної системи, оскільки САП виконує центральну функцію процесуального контролю та підтримання публічного обвинувачення у справах високопосадової корупції. Ефективність діяльності САП залежить від можливості безперешкодно здійснювати

прокурорські повноваження, координувати слідчу діяльність НАБУ та здійснювати перегляд матеріалів, які потребують оперативного реагування. Розширення кадрового потенціалу та забезпечення безперервного професійного навчання прокурорів сприяє підвищенню рівня спеціалізації, що є особливо важливим у справах, пов'язаних із міжнародними фінансовими потоками, складними корпоративними структурами або використанням іноземних юрисдикцій для приховування активів. Важливим напрямом розвитку САП є зміцнення процесуальної незалежності через запровадження додаткових процедурних гарантій, спрямованих на підвищення захищеності прокурорів від політичного або адміністративного тиску.

Роль Вищого антикорупційного суду в українській антикорупційній системі полягає у забезпеченні справедливого, своєчасного і неупередженого розгляду кримінальних проваджень щодо високопосадових корупційних злочинів. Судова практика ВАКС формує стандарти кримінального правосуддя, які визначають межі застосування антикорупційного законодавства та створюють передумови для формування узгоджених підходів до кваліфікації та оцінювання доказів. Розвиток інституційної спроможності суду пов'язаний з необхідністю зміцнення кадрової політики, забезпечення стабільності складу суддів, удосконалення адміністративної інфраструктури та запровадження сучасних засобів електронного документообігу. Діяльність ВАКС потребує розширення можливостей для роботи з великими обсягами цифрових доказів, що вимагає модернізації технічних ресурсів і створення спеціалізованих підрозділів аналітичної підтримки судових процесів. Зміцнення судової інституції підвищує довіру громадян до антикорупційної системи та формує послідовну правозастосовну практику.

Важливою складовою антикорупційної політики є розвиток кадрових стандартів, які забезпечують професійність, доброчесність і стійкість працівників органів державної влади. Формування професійної культури, спрямованої на дотримання етичних норм, включає регулярне навчання, підвищення кваліфікації та впровадження системи тестування персоналу.

Кадрові процедури, орієнтовані на добросовісність, дозволяють зменшити ризики залучення осіб, які можуть чинити тиск на процеси розслідування, ухвалення рішень або розподіл бюджетних ресурсів. Впровадження ефективних інструментів внутрішнього контролю сприяє виявленню порушень на ранніх етапах, що разом із системою цифрового моніторингу створює комплексний механізм превенції корупційних правопорушень у державній службі. Сучасна державна політика має бути спрямована на формування стабільного кадрового корпусу, здатного працювати в умовах високого інформаційного навантаження та зростання складності управлінських процесів.

Аналітична інфраструктура антикорупційних органів потребує постійного розвитку, оскільки ефективність розслідувань значною мірою залежить від здатності держави обробляти великі масиви даних і формувати точні аналітичні моделі, орієнтовані на прогнозування ідентифікації корупційних ризиків. Створення спеціалізованих центрів аналітичної підтримки дозволить забезпечити єдиний підхід до аналізу інформації, отриманої від різних органів державної влади, фінансових установ і міжнародних партнерів. Такі центри мають здійснювати не лише обробку цифрових даних, а й структурне моделювання ризикових секторів, аналіз типових схем ухилення від контролю, ідентифікацію аномальних транзакцій та підготовку прогнозів щодо розвитку корупційних мереж. Умовою ефективного функціонування аналітичної інфраструктури є безперервний доступ до цифрових реєстрів і тісна співпраця з розвідувальними та фінансовими підрозділами, що дозволяє створювати повноцінну картину фінансових і організаційних зв'язків у найбільш чутливих сферах.

Аналіз сучасного стану антикорупційної політики України та оцінка її цифрових, інституційних і організаційних компонентів засвідчують, що подальший розвиток системи протидії корупції має ґрунтуватися на поєднанні технологічних рішень, структурного посилення антикорупційних органів та розширення прозорості державного управління. Розглянуті напрями

вдосконалення демонструють необхідність переходу від фрагментованих реформ до цілісної моделі, яка забезпечує взаємодію державних інституцій, цифрових платформ і громадського контролю в єдиному антикорупційному просторі. Узагальнюючи результати проведеного аналізу, доцільно виокремити ключові напрями підвищення ефективності державної антикорупційної політики, що можуть бути використані для подальшої модернізації системи.

1. Підвищення ефективності антикорупційної політики в Україні потребує розбудови цифрової інфраструктури, яка дозволяє автоматично фіксувати дії посадовців, аналізувати транзакції та виявляти ризики ще до виникнення правопорушень.

2. Посилення інституційної спроможності НАБУ, САП, ВАКС і НАЗК має ґрунтуватися на модернізації аналітичних підрозділів, розширенні кадрового потенціалу та створенні умов для повної професійної автономії органів, що здійснюють розслідування й процесуальний нагляд.

3. Інтеграція державних реєстрів у єдине інформаційне середовище забезпечить безперервний доступ до даних про активи, комерційні зв'язки та фінансові операції, що усуває можливості для приховування майна та маніпуляцій у сфері публічних фінансів.

4. Система контролю за повоєнною відбудовою має включати відкритий цифровий моніторинг, участь громадських організацій, доступ міжнародних партнерів до даних і застосування алгоритмів аналізу ризикових проєктів, що гарантує прозорість використання ресурсів.

Висновки до розділу 3

Аналіз сучасного стану корупції в Україні та ефективності заходів протидії в умовах воєнного часу й масштабної трансформації державного управління засвідчує, що успішність антикорупційної політики визначається не кількістю створених органів, а здатністю інституцій взаємодіяти,

обмінюватися інформацією, формувати єдині стандарти контролю та забезпечувати сталий цифровий моніторинг. Антикорупційна система України функціонує за принципом поліцентричності, де НАБУ, САП, ВАКС, НАЗК і ДБР реалізують окремі функції, але об'єднані між собою спільними процедурними механізмами, узгодженістю повноважень та необхідністю реагувати на складні форми корупційних ризиків, що посилюються під час війни та у процесі підготовки до повоєнної відбудови.

Цінність інституційної взаємодії проявляється у таких формах:

- розслідувально-процесуальній взаємодії між НАБУ та САП, яка забезпечує комплексність кримінального провадження;
- спеціалізованому антикорупційному судочинстві, що реалізується через діяльність ВАКС і створює передбачувану та уніфіковану практику розгляду справ високого рівня складності;
- превентивно-аналітичній діяльності НАЗК, що охоплює електронне декларування, автоматизовану перевірку даних, ризик-орієнтовані моделі аналізу й антикорупційну експертизу нормативних актів;
- правоохоронній співпраці ДБР та інших органів, спрямованій на виявлення корупції в силових структурах, судах, митниці й секторах, де історично існували стійкі корупційні практики.

Провідне значення у формуванні сучасного антикорупційного середовища відіграє цифровізація. Інструменти «Prozorro», «Prozorro.Продажі», «e-Data», реєстр електронних декларацій, цифрові лог-файли, аналітичні модулі НАЗК і автоматизовані системи обробки даних створюють цифрову «вбудовану» прозорість, яка унеможливорює приховування змін у реєстрах, непрозорі транзакції та маніпуляції з документами. Цифровізація формує нову структуру контролю – постійний, публічний, незалежний від людського фактора нагляд, що перетворює управлінські процеси на контрольовані в реальному часі. Саме цифрова аналітика, а не лише правоохоронні інструменти, стає основою раннього виявлення корупційних ризиків.

Не менш важливою складовою антикорупційної системи є громадський контроль, який уже не виконує другорядної функції, а стає системоутворюючим елементом. Громадські організації, журналісти-розслідувачі та аналітичні платформи здійснюють:

- незалежний моніторинг закупівель, бюджетних транзакцій та рішень органів влади;
- регулярні моніторингові візити до державних установ;
- аналіз відкритих даних і супровід розслідувань;
- участь у конкурсних комісіях, дисциплінарних радах та дорадчих органах;
- фахове оцінювання законопроектів та державних стратегій.

Ця діяльність формує додатковий рівень підзвітності, стримує політичний вплив на антикорупційні органи і забезпечує неперервний громадський моніторинг, який не залежить від зміни урядів чи політичних курсів.

Міжнародний контроль залишається важливою складовою української антикорупційної системи, зокрема через оцінювання виконання рекомендацій GRECO, участь у міжнародних слідчих групах, аудит діяльності антикорупційних інституцій, моніторинг оборонних закупівель і контроль використання коштів міжнародної допомоги. Підтримка ЄС, Світового банку та інших партнерів формує зовнішній рівень гарантій, який обмежує політичні ризики й сприяє збереженню інституційної автономії.

Сукупний аналіз засвідчує, що антикорупційна політика України набуває ознак багатокомпонентної системи, де:

1. спеціалізовані органи взаємодіють через чіткі та стабільні процедурні зв'язки;
2. громадські організації виконують роль незалежного аудитора та носія суспільного контролю;
3. міжнародні партнери здійснюють постійний моніторинг та підтримку реформ;
4. цифрові інструменти створюють новий рівень прозорості;

5. ефективність системи визначається не нормами права, а здатністю інституцій до координації, автономії та оперативного реагування на ризики.

Подальший розвиток антикорупційної політики вимагатиме: посилення інституційної стійкості НАБУ, САП і ВАКС; створення єдиної цифрової аналітичної платформи; розширення участі громадськості у всіх ключових процедурах; інституційного закріплення моніторингових візитів; жорсткого цифрового супроводу повоєнної відбудови; гармонізації законодавства із міжнародними стандартами та запровадження механізмів прогнозування ризиків на основі штучного інтелекту. Лише інтегрована модель державного, громадського та міжнародного контролю у поєднанні з цифровими інструментами здатна забезпечити стійкість антикорупційної системи та мінімізувати ризики повернення до корупційних практик у період післявоєнного відновлення України.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено комплексне дослідження сучасного стану державної антикорупційної політики України, її інституційної архітектури та цифрової складової з урахуванням умов воєнного стану та майбутньої післявоєнної відбудови. Результати дослідження дозволяють сформулювати теоретично й практично значущі висновки, що становлять наукову новизну та визначають перспективи подальшого розвитку антикорупційної політики.

Виконання першого завдання дало змогу встановити сучасний стан корупційних ризиків і оцінити результативність функціонування ключових антикорупційних інституцій – НАБУ, САП, ВАКС, НАЗК і ДБР. Виявлено, що попри сформовану інституційну структуру, частина ризиків залишається невідрегульованою через нерівномірність цифрового контролю, проблеми інтероперабельності державних реєстрів та недостатню реалізацію механізмів внутрішнього аудиту. Новим є узагальнення факторів ризику, характерних саме для умов війни та перехідного періоду, що дозволяє сформулювати реалістичну модель оцінки вразливостей державного управління.

У межах другого завдання визначено структурні проблеми інституційної взаємодії суб'єктів антикорупційної політики, зокрема фрагментацію повноважень, затримки у процедурних комунікаціях, різні стандарти доказування та відсутність єдиного цифрового каналу обміну даними. Наукова новизна полягає в запропонованій автором концептуалізації інституційної взаємодії як поліцентричної системи, що функціонує не лише через формальні норми, але й через алгоритмізовані процедури, цифрові лог-файли та стандартизовані інформаційні модулі. Такий підхід дозволяє інтерпретувати антикорупційну політику як цифрово регульовану систему, а не як набір інституцій.

Здійснення третього завдання дало можливість обґрунтувати ключові напрями цифровізації антикорупційної діяльності, серед яких: автоматизований ризик-аналіз у реєстрах, алгоритмічне виявлення аномалій у

деклараціях, цифровий контроль публічних закупівель та інтеграція державних реєстрів у єдине аналітичне середовище. Наукова новизна полягає у запропонованій моделі «цифрової вбудованої прозорості», яка передбачає не постфактум-контроль, а ранню ідентифікацію ризиків, що перетворює систему запобігання корупції на передиктивну. Вперше на рівні дослідження обґрунтовано застосування цифрових методів до управлінських процесів майбутньої відбудови.

У четвертому завданні уточнено роль міжнародного та громадського контролю, який у сучасних умовах набуває статусу інституційної гарантії незалежності антикорупційних органів. Поглиблено розуміння функцій зовнішнього контролю: не як допоміжного інструмента, а як механізму стабілізації системи в умовах політичних ризиків та воєнних викликів. Новим є авторське трактування громадського контролю як “неперервного індикатора” доброчесності, який працює поза межами політичного циклу та державної ієрархії. Обґрунтовано ідею синхронізації міжнародного моніторингу з цифровими реєстрами для спільного аудиту рішень у сфері відбудови.

У результаті виконання п'ятого завдання розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності державної антикорупційної політики у сфері повоєнної відбудови, що мають наукову новизну:

- сформовано концепцію цифрового аудиту відбудови, яка передбачає повну публічність фінансових потоків, алгоритмічний контроль будівельних проєктів та ризик-орієнтовані процедури;
- запропоновано впровадження багаторівневої системи моніторингових візитів за участю державних, громадських та міжнародних суб'єктів;
- аргументовано потребу у створенні єдиної аналітичної платформи відбудови, що поєднує реєстри активів, закупівель, землі, дозволів та проєктної документації;
- обґрунтовано превентивно-прогностичний підхід до управління ризиками з опорою на аналітику великих даних.

Узагальнюючи, результати роботи демонструють, що державна антикорупційна політика України в сучасних умовах має перейти від реактивної моделі до превентивно-аналітичної, орієнтованої на цифрові стандарти та стійкі процедури міжінституційної взаємодії. Наукова новизна дослідження полягає в удосконаленні понятійного апарату, конкретизації цифрових механізмів контролю, розробленні концепції поліцентричної взаємодії антикорупційних органів та формуванні авторських рекомендацій щодо запобігання корупційним ризикам у сфері повоєнної відбудови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова А. Суд завершив розслідування у справі Віталія Шабуніна. Hromadske. URL: <https://hromadske.ua/suspilstvo/249630-sud-postavyt-usi-krapky-nad-i-dbr-zavershylo-rozsliduvannia-u-spravi-vitaliia-shabinuna> (дата звернення 09.10.2025).
2. Автозаповнення декларації: НАЗК презентувало нову функцію. НАЗК. 11.10.2024. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/avtozapovnennya-deklaratsii-nazk-prezentovalo-novu-funktsiyu/> (дата звернення: 09.10.2025)
3. Аналітичний звіт щодо стану виконання державної антикорупційної політики в Україні (2023). URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/Analitychnyj-zvit-_p.-1.3.1.7.-DAP-OMS.pdf (дата звернення: 09.10.2025)
4. Антикорупційна експертиза НАЗК: результати роботи у першому півріччі 2022 року. Київ, Національне агентство з питань запобігання корупції, 2022. 24 с.
5. Баранов О. В. Проблеми впровадження антикорупційних стратегій на регіональному рівні. *Вісник державного управління*. 2022. Вип. 4(13). С. 55–63.
6. Боголепова А., Ковтун О. Актуальні проблеми подолання корупції в умовах війни у поствоєнний період. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. 2022. Вип. 27. С. 251-256 URL: <http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/395/334> (дата звернення: 15.09.2025)
7. Боротьба з корупцією та організованою злочинністю: Підручник: У 2 т. Т.1 : Боротьба з організованою злочинністю / І. М. Гриненко, Ю. Р. Гавдьо, В. А. Пентегов та ін. Київ : НА СБУ, 2019. 279 с.
8. Бурим М. Парламент обмежив повноваження НАБУ ТА САП. Главком. 22.07.2025. URL: <https://glavcom.ua/country/politics/parlament-ukrajini-obmezhev-povnovazhennja-nabu-ta-sap-1069429.html> (дата звернення: 09.10.2025).

9. В управління АРМА передано 1,5 млрд грн, знайдених під час обшуку у ексдепутата-регіонала. ДБР. 03.10.2025. URL: <https://dbr.gov.ua/news/v-upravlinnya-arma-peredano-15-mln-grn-znajdenih-pid-chas-obshuku-u-eksdeputata-regionala> (дата звернення: 09.10.2025)
10. Васильєва О.І., Васильєва Н.В. Корупція – одна з найактуальніших проблем сучасності. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 6.
11. Вищий антикорупційний суд (ВАКС) – спеціалізований суд у системі судустрою України, який здійснює правосуддя з 5 вересня 2019 року. Повноваження ВАКС. Офіційний сайт Вищого антикорупційного суду. URL: https://hcac.court.gov.ua/hcac/info_sud/competence/ (дата звернення: 09.10.2025)
12. Вон Д., Ніколаєва О. Запуск ефективного антикорупційного суду: висновки з досвіду України / ред. С. Арйон Шютте. Bergen: U4 Anti-Corruption Resource Centre, Chr. Michelsen Institute, 2021. 47 с. URL: <https://www.cmi.no/publications/file/7996-launching-an-effective-anti-corruption-court-ukr.pdf?> (дата звернення 09.10.2025)
13. Галуцько В., Бугляк Ю. Юридичний зміст політичної корупції в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 122–126.
14. Гаман П.І. Антикорупційна державна політика: проблеми та перспективи розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 10. URL: http://www.du.nauka.com.ua/pdf/10_2018/3.pdf. (дата звернення: 11.09.2025)
15. Ганьба О. Державна антикорупційна політика: поняття, сутність та загальні ознаки. *Публічне право*. 2021. № 4(44). С. 88–95. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/44/pdf/10.pdf> (дата звернення: 15.09.2025)
16. Гвоздецький В.Д. Організаційно-правові засади запобігання і протидії корупції в Україні : монографія. Київ : МП Леся, 2018. 592 с.

17. Герасименко В. М. Методика планування фінансового контролю при організації закупівель товарів, робіт та послуг для військових частин Національної гвардії України. *Ефективна економіка*. 2023. № 2 С. 80-84 <https://elar-kingu.kyiv.ua/server/api/core/bitstreams/17c14e14-5470-42ae-a886-72ae42f0802c/content> (дата звернення: 15.09.2025)
18. Глущенко Н.В. Антикорупційна політика України: виклики та перспективи. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. Випуск 88: частина 2. 2025 С. 349-354
19. Гришина Н.В., Ростовська К.В. Державна антикорупційна політика як адміністративно-правова категорія. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 31–33. URL: http://www.lsej.org.ua/11_2021/4.pdf (дата звернення: 13.09.2025)
20. ДБР звітує: понад 4 тисячі корупційних проваджень за півроку – сотні фігурантів уже на лаві підсудних. Звіт за перше півріччя 2025 року. Офіційний сайт ДБР. 25.07.2025. URL: <https://dbr.gov.ua/news/dbr-zvitue-ponad-4-tisyachi-korupcijnih-provadžhen-za-piv-roku-sotni-figurantiv-uzhe-na-lavi-pidsudnih> (дата звернення: 09.10.2025)
21. Демчик Н.П. Реалізація антикорупційної стратегії в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 289–292. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2024/69.pdf (дата звернення: 11.09.2025)
22. Денисенко М. В. Роль регіональних органів у протидії корупції: проблеми та перспективи. *Науковий вісник публічного управління*, 2023. Вип. 2(5). С. 38–47.
23. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади й органах місцевого самоврядування : монографія / В.В. Василевич та ін. ; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.Л. Федоренка. Київ : Ліра-К, 2016. 524 с
24. Державна антикорупційна програма: Захід 1.4.2.2.6. Автоматизація перенесення даних до декларації. Виконано 11 жовтня 2024. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/zahid/1345/> (дата звернення: 09.10.2025)

25. Державне бюро розслідувань.. ДБР завершило розслідування ще однієї справи проти колишнього одеського військкома Борисова. Укрінформ. 19.09.2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4038005-dbr-zaversilo-rozsliduvanna-se-odniei-spravi-proti-kolisnogo-odeskogo-vijskkoma-borisova.html>

(дата звернення: 09.10.2025.)

26. Драчук С. Антикорупційне спрямування України під сумнівом після рішення КСУ щодо закону про НАБУ – світова преса. Радіо Свобода. 17.09.2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ohliad-svitovoji-presy/30846340.html> (дата звернення 09.10.2025).

27. Дрозд О., Нікітюк Я., Дорофєєва Л., Андрійко О., Саблюк С. Антикорупційна юстиція в Україні: проблеми інституційної незалежності. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2023. № 2. С. 45–52. URL: https://www.researchgate.net/publication/341476583_High_Anti-Corruption_Court_of_Ukraine_the_peculiarities_of_establishment_and_the_first_results (дата звернення: 09.10.2025).

28. Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2020–2024 рр. (проект за результатами публічного обговорення). Київ : НАЗК, 2020. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/Antykoruptsijna-strategiyana-2020-2024-roky-za-rezultatamy-publichnyh-obgovoren-16.09.2020.pdf>. (дата звернення: 11.09.2025)

29. Згуровський М. Боротьба з корупцією в Україні: виклики та перспективи. *Журнал «Державне управління»*. 2021. № 1(2). С. 45–58.

30. Історія становлення Національного антикорупційного бюро України. Офіційний сайт НАБУ. URL : <https://nabu.gov.ua/about-the-bureau/struktura-ta-kerivnitctvo/istoriya-stanovlennya/> (дата звернення: 05.10.2025)

31. Кампанія декларування-2024: для чого від терміновано обов'язок подачі декларацій. Офіційний веб-сайт Управління державної охорони

України. URL: <https://do.gov.ua/kampaniia-deklaruvannia-2024/> (дата звернення 09.10.2025)

32. Коваленко А.П. Антикорупційна політика: міжнародний досвід та українська практика. Харків: Видавництво «Пегас». 2021. 220 с.

33. Компетенція та діяльність. Офіційний сайт Вищого антикорупційного суду України. URL: https://hcac.court.gov.ua/hcac/info_sud/competence_and_legislation/ (дата звернення 07.10.2025).

34. Конвенція ООН проти корупції (UNCAC) (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, N 49). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 05.10.2025)

35. Конституція України ((Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.10.2025).

36. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.

37. Корчак Н. Протидія корупції у публічній сфері як складник державної безпеки: система антикорупційних органів та напрямки діяльності НАЗК в умовах воєнного стану. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього. авт. кол. Л. Г. Комаха., І. В. Алексеєнко, В. А. Гошовська та ін. : за заг. ред. Л. Г. Комахи, І. В. Алексеєнко. ВПЦ "Київський університет" 2022. С. 811-859.

38. Корчак Н. Протидія корупції як основа забезпечення національної безпеки України: окремі аспекти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Національна безпека*, 2024. 2(2), С. 13-16. URL: <https://security.bulletin.knu.ua/article/view/3181> (дата звернення: 15.09.2025)

39. Кравчук М., Лаврів І. Сутність корупції та основні шляхи її подолання. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. № 3. С. 31–36.

40. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 19.09.2025).
41. Крусян І. В. Інституційна незалежність антикорупційних органів в Україні. *Право України*. 2022. Вип. 3. С. 105–111.
42. Кузьо Т. Корупція як виклик для української демократії. *Політичний менеджмент*. 2023. Вип. 1. С. 101–110.
43. Кулікова Ю. Електронне декларування як запорука фінансової доброчесності: еволюція, спрощення та автоматизація. 2024. URL: <https://mvs.gov.ua/upload/1/9/7/9/1/3/prezentaciia-elektronne-deklaruvannia-2024.pdf> (дата звернення: 09.10.2025)
44. Кушнар'єв І.В. Політична корупція: порівняльно-політологічна концептуалізація : монографія. Київ : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Юридична думка, 2018. 408 с.
45. Легін А.В. Національне антикорупційне бюро України: структура, повноваження та функції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2019. Вип. 54. С. 160-164
46. Литвин О. В. Роль НАБУ у формуванні антикорупційної політики України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2021. № 2. С. 70–75.
47. Міністерство фінансів України. Повноваження НАЗК щодо контролю фінансування політичних партій. 2023. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2023/30-4_2023/6291.pdf (дата звернення: 09.10.2025)
48. НАБУ завершило слідство справи Лозинського. Варіанти. Львів. 10.10.2023. URL: https://varianty.lviv.ua/publikatsiyi/nabu-zavershylo-rozsliduvannia-spravy-lozynskoho?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 06.10.2025).
49. НАБУ розслідує справу про ймовірне незаконне збагачення Миколи Тищенка на понад 30 млн. грн. Журналістські розслідування 2023–

2024. Bihus.Info. 25.11.2024. URL: <https://bihus.info/abu-rozsliduye-spravu-pro-jmovirne-nezakonne-zbagachennya-mykoly-tyshhenka-na-ponad-30-mln-grn/>

(дата звернення: 08.10.2025).

50. НАЗК 2.0. Антикорупційна політика – 2022: Антикорупційна стратегія до 2025 року Державна антикорупційна програма та опитувальник Жввропейської Комісії. НАЗК. 30.01.2024. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/76426/> (дата звернення: 09.10.2025)

51. НАЗК оновило роз'яснення для кампанії декларування-2024. 3 січня 2025. Офіційний сайт Судової влади України. 03.01.2025. URL: <https://cv.court.gov.ua/tu26/pres-centr/news/1732845/> (дата звернення: 09.10.2025)

52. Науменко М. О., Товма Л. Ф., Морозов І. Є. Управління матеріально-технічним забезпеченням територіально розподілених структур: логістичний підхід. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2021. Вип. 2(33). С. 324–334.

53. Наумчук К.М. Державна антикорупційна політика України. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. № 2(104). С. 156–162 URL: <https://ema.ztu.edu.ua/article/view/285099> (дата звернення: 12.09.2025)

54. *Національна безпека: загрози та виклики : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 1 квітня – 12 травня 2024 року*. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 256 с

55. Національне агентство з питань запобігання корупції. Стратегія розвитку антикорупційної політики на 2022–2025 роки. 2022. Київ: НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua>

56. Нестеренко К.О., Булгакова О.В. Антикорупційна політика України в контексті війни. *Вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2023. Вип. 77, ч. 2. С. 98– 101 URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/361ae2c0-3393-4021-adb1-3597f20fee41/content> (дата звернення: 10.09.2025)

57. Новак А. Національна антикорупційна політика: особливості та основні чинники розвитку в умовах сучасного державотворення. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 3(34). С. 62–66

58. Новак А.М. Формування основ національної антикорупційної політики в умовах суспільно-політичних трансформацій. *Аспекти публічного управління*. № 1–2. 2016. С. 92–98.

59. Ортинський В. Роль громадянського суспільства та ЗМІ у боротьбі з корупцією. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2020. № 3(27). С. 75-80. URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2020/12/75-Ortyns_kyj.pdf (дата звернення: 13.09.2025)

60. Пархоменко-Куцевіл О. І. Формування та розвиток сучасних антикорупційних органів державної влади як основа запобігання та подолання корупції: теоретико-методологічний аналіз : монографія. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. 308 с.

61. Передерій О.С., Григоренко Є.І. Антикорупційна безпека України як перспективний компонент державної правової політики: теоретико-правові аспекти. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія *Араво*. Випуск 79: частина 1, 2023. С. 82-88 URL:<https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/20177> (дата звернення: 15.09.2025)

62. Попадинець Г., Зубик В. Вищий антикорупційний суд у системі антикорупційних органів України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». Вип.: 3 (35). 2022. С. 374-379. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/dec/29283/54.pdf?utm_sourc (дата звернення 09.10.2025)

63. Посадовців ДПСУ викрили у причетності до збитків на понад 15 млн грн. під час закупівлі пального. *Ukrinform*. 05.10.2025. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4043848-posadovciv-dpsu-vikrili-v->

[pricetnosti-do-zbitkiv-na-ponad-15-miljona-pid-cas-zakupivli-palnogo.html?](https://zakon.rada.gov.ua/pricetnosti-do-zbitkiv-na-ponad-15-miljona-pid-cas-zakupivli-palnogo.html?)

(дата звернення: 09.10.2025).

64. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 07.06.2018 р. № 2447-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 28. Ст. 232. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19> (дата звернення: 19.09.2025).

65. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Голос України. 2014. № 234. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 19.09.2025).

66. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки : Закон України від 20.06.2022 р. № 2322-IX. Голос України. 2022. № 128. Ст. 327. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20> (дата звернення: 19.09.2025).

67. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 р. : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.

68. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 47. Ст. 2051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18> (дата звернення: 19.09.2025).

69. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 2–3. Ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 19.09.2025).

70. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: *матеріали V Міжнар. наук.- практ. конф.* (Київ, 9–10 груд. 2020 р.) : у 2 ч. /редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. Ч. 1. 300 с.

71. Ростовська К.В. Історичні аспекти виникнення корупції. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Право.* 2015. Вип. 20. С. 85–87

72. Ростовська К.В. Теоретичні підходи до розуміння поняття «державна антикорупційна політика». *«Від громадянського суспільства – до правової держави»: XIII Міжнародної науково-практичної конференції. (Харків, 27 квітня 2017 р.)* Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. С. 110–112.

73. Савчук С. М. Інституційна взаємодія НАБУ, САП і ВАКС: виклики та перспективи. *Юридичний науковий вісник*. 2023. Вип. № 4. С. 60–66.

74. Самойленко Л.Я., Назаренко С.А., Перун Н.В. Виклики та бар'єри в реалізації антикорупційної політики на національному та регіональному рівнях. *Економічний простір*. 2024. № 194. С. 87–91 URL: <http://srd.pdaba.edu.ua:8080/bitstream/123456789/14053/1/Samoilenko.pdf> (дата звернення: 15.09.2025)

75. Сахарова О. Б., Близнюк І. Л. Корупційні прояви при управлінні критичною інфраструктурою України. *Національна безпека як конституційна цінність: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (22 червня 2023 р., Україна) / редкол.: Т. М. Слінько та ін.* Харків : 2023. С. 134–138.

76. Свірко С.В. Державне управління в сфері бюджетної безпеки в контексті модернізації системи управління державними фінансами України: механізми, напрями, завдання. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва*. 2020. № 4. Т. 2. С. 294–308.

77. Свірко С.В. Сучасний розвиток системи управління державними фінансами України: обліковий сегмент в забезпеченні інноваційно-інвестиційного вектору спрямування. *Вісник ЖДТУ. Серія : Економічні науки*. Житомир : ЖДТУ, 2018. Вип. 1 (83). С. 56–65

78. Справа ексголови Верховного Суду: нова підозра. Офіційний сайт НАБУ. 04.09.2025. URL: <https://nabu.gov.ua/news/sprava-eksgolovy-verkhovnogo-sudu-nova-pidozra/> (дата звернення: 09.10.2025).

79. Тарасенко Н. Боротьба з корупцією в Україні: успіхи, проблеми, перспективи. *Україна : події, факти, коментарі*. 2019. № 19. С. 37.

80. Тарнавська В.М. Категорія «Правова політика» (історико-правовий аналіз. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 52. С. 48–51.

81. Тимофєєва Л.Ю. Пропорційність у протидії військовим злочинам. *Актуальні проблеми протидії злочинності та корупції : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 17 лютого 2023 р.)*/ за ред. проф. О. М. Литвинова. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2023. С. 48–49.

82. Уманець О. Корупція в Україні: тенденції та перспективи. *Державне управління: теорія та практика*. 2021. Вип. 2. С. 90–95.

83. Хотинська-Нор О.З., Саленко О.В. Корупція як фактор делегітимації судової влади. *Аналітично-порівняльне правознавство*. С. 665–669 URL:<http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/300078> (дата звернення: 15.09.2025)

84. Шевченко І.В. Системні недоліки управління як фактор корупції у державному секторі України. *Наукові праці ЧНУ ім. Петра Могили*. 2022. № 3. С. 104-110

85. Широка С. І. Екзистенційний вимір освітніх втрат в умовах діджиталізації суспільства. *Філософія в сучасному світі : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, 17–19 листопада 2023 р.* / ред. кол. Я. В. Тарароєв, А. В. Кіпенський, О. О. Дольська [та ін.]. Харків, 2023. С. 97–99.

86. Ortynskyi, V. Role of civil society and mass media in countering corruption. *Scientific Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Law*, (3 (27)), 2020. pp. 1–6.

87. Holovko, O., & Khavruk, O. Civil society and international institutions in the fight against corruption: *Legal aspects of cooperation. Law and Society*, (1). 2025. pp. 418–425.

88.Yurchenko, A. The role of public organizations in the formation and implementation of anti-corruption reform in Ukraine. *Aspects of Public Administration*, 8 (Special Issue 1). 2020. pp. 142–144.

89.Development of mechanisms for involving the public in anti-corruption measures. National Institute for Strategic Studies. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/rozvitok-mekhanizmiv-zaluchennya-gromadskosti-do-zakhodiv> (дата звернення: 10.10.2025)

90.Alternative Report: How is Anti-Corruption Policy Implemented in Ukraine? Transparency International Ukraine. 2021. URL: <https://ti-ukraine.org/en/news/alternative-report-how-is-anti-corruption-policy-implemented-in-ukraine/> (дата звернення: 09.10.2025).

91.Annual Report 2023. Transparency International Ukraine.. URL: <https://report.ti-ukraine.org/2023/en/?> (дата звернення: 09.10.2025).

92.Corruption Perceptions Index. Transparency International. 2023. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/ukr> (дата звернення: 09.10.2025).

93.Expert Support for Strategic Visioning, Methodology Review and Performance Analysis of Ukraine’s Anti-Corruption Framework. EUACI. 30.04.2025. URL: <https://euaci.eu/en/announcements/expert-support-for-strategic-visioning-methodology-review-and-performance-analysis-of-ukraine-s-anti-corruption-framework/> (дата звернення: 11.10.2025).

94.Mordas, I. V. (2023) Antikorupcijsna politika v konteksti yevrointegraciyi Ukrayini. *Visnik Kiyivskogo nacionalnogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka. Derzhavne upravlinnya*, 2(16), 17–21.

95.Strengthening the Anti-Corruption and Public Integrity Framework in Ukraine: Full Report. OECD. 2025. URL: https://www.oecd.org/uk/publications/5f7daca7-uk/full-report/strengthening-the-anti-corruption-and-public-integrity-framework-in-ukraine_8e7ced57.html (дата звернення: 10.10.2025).

96.Ukraine - Publication of the Fourth Round Addendum to the Second Compliance Report. GRECO (Council of Europe). 20.02.2025. URL: <https://www.coe.int/greco> (дата звернення 10.10.2025).